

OBSAH

ŠTÚDIE

Peter Gavora – Adriana Wiegerová – Peter Demkanin

Študijné sebapoňatie frekventantov doplnkového pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia na Univerzite Komenského 4

Dávid Pelošjan

Diverzita vo vysokoškolskom vzdelávaní v regiónoch Slovenska: porovnanie skúseností študentov podľa územného rozdelenia 15

František Blanár

Participácia absolventov vysokých škôl v aktivitách ďalšieho vzdelávania 27

Denisa Pažitková

Ubytovacie služby pre študentov vysokých škôl 33

INFORMÁCIE

Validation of non formal and informal learning in higher education in Europe 41

Novela zákona o vysokých školách 46

CONTENTS

THEORETICAL ARTICLES

<i>Peter Gavora – Adriana Wiegerová – Peter Demkanin</i>	
Study Self-Concept of Participants in Supplementary Pedagogical Studies and Additional Studies at Comenius University	4
<i>Dávid Pelošjan</i>	
Diversity in higher education in the regions of Slovakia: Comparison of students' experiences from the point of view of regions	15
<i>František Blanár</i>	
Participation of HEI graduates in further education activities	27
<i>Denisa Pažitková</i>	
Accommodation services for university students	33

INFORMATIVE ARTICLES

Validation of non formal and informal learning in higher education in Europe	41
Amendment to the Higher Education Act	46

Milé čitateľky, milí čitatelia,

v aktuálnom čísle časopisu ACADEMIA opätovne prinášame články a informácie, ktoré súvisia s problematikou vysokého školstva na Slovensku.

V úvodnej štúdií autori prezentujú zaujímavé výsledky výskumu zamerané na frekventantov doplnkového pedagogického štúdia na Univerzite Komenského v Bratislave. Následne prinášame ďalšie výsledky z prieskumu EUROSTUDENT, tentoraz o diverzite vysokoškolského vzdelávania v regiónoch Slovenska.

Pri prezentácii výsledkov z prieskumu EUROGRADUATE sme sa zamerali na participáciu absolventov vysokoškolského vzdelávania v aktivitách ďalšieho vzdelávania.

Problematike ubytovacích služieb pre študentov slovenských vysokých škôl sa venuje posledná štúdia tohto druhého čísla. Nezabúdame ani na tradičné informácie z oblasti vysokého školstva a o nových zaujímavých publikáciách.

Prajeme vám príjemné a podnetné čítanie

Mgr. František Blanár
zodpovedný redaktor

Študijné sebapoňatie frekventantov doplnkového pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia na Univerzite Komenského

Abstrakt

V štúdií sa autori venujú zisťovaniu akademického sebapoňatia frekventantov, ktorí sa rozhodli pre štúdium doplnkového pedagogického štúdia, alebo si chcú rozšíriť svoju kvalifikáciu formou rozširujúceho štúdia na Univerzite Komenského v Bratislave. Do výskumu bolo zapojených 125 respondentov. Cieľom výskumu bolo spoznanie motívov, ktoré rozhodujú o prihlásení sa do daného typu štúdia v oblasti ďalšieho vzdelávania. Okrem toho bolo cieľom výskumu zistenie sebapoňatia u zapojených študentov. Dôležitou podmienkou výskumu bolo i vytvorenie a validácia vlastného výskumného nástroja. Výsledky výskumu ukázali, že štúdium je pre frekventantov tohto štúdia možnosťou sebazdokonaľovania, napĺňa ich životné túžby a radosť zo získavania nových poznatkov, avšak jeho absolvovanie im neprináša žiadne vyššie spoločenské uznanie.

Kľúčové slová

Doplnkové pedagogické štúdium, rozširujúce štúdium, akademické sebapoňatie, celoživotné vzdelávanie.

Abstract

In this study, the authors explore the academic self-concept of participants who have opted for supplementary pedagogical studies or wish to expand their qualifications through additional studies at Comenius University in Bratislava. The research involved 125 respondents. The aim was to understand the motives influencing enrollment in this type of study in the field of further education. Also, the research aimed to determine the self-concept of the participating students. An important condition for the research was the development and validation of a new research instrument. The results showed that the study represents an opportunity for self-improvement for participants, fulfilling their life aspirations and joy in acquiring new knowledge. However, completing the study does not bring them higher social recognition.

Keywords

Supplementary pedagogical studies, additional studies, academic self-concept, lifelong learning.

Úvod

Žijeme v aktívnej, transformačnej dobe, v ktorej sa zvyšujú nároky na jednotlivé profesie. Sme svedkami toho, ako niektoré profesie postupne zanikajú, iné vznikajú a vznikajú budú. Nie je jednoduché preklenúť priepasť medzi prípravou na profesiu a jej reálnym naplnením. Aj preto je súčasťou výziev medzinárodných organizácií (UNESCO, OECD) atak na kvalitnú systémovú prípravu celoživotného vzdelávania v každom štáte. Tieto výzvy sa v podmienkach Slovenska prepracovali i do Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania (2022).

Pod pojmom celoživotné vzdelávanie je v štátoch EÚ označované vzdelávanie počas celého života. Zahŕňa vzdelávanie občanov v predproduktívnom veku, ktorého základ tvorí vzdelávanie v školskom systéme v školách a v školských zariadeniach, a ktorým získavajú stupeň vzdelania absolvovaním základnej, strednej alebo vysokej školy (Dolinská, 2014). Ide vlastne o všetky aktivity, ktoré sa uskutočňujú v priebehu života tak, aby sa zlepšili vedomosti, zručnosti a schopnosti človeka. Tieto aktivity sa odohrávajú vo formálnom, neformálnom, či informálnom priestore. Kľúčovými faktormi pri celoživotnom vzdelávaní sú motivácia a dobrovoľnosť jednotlivých frekventantov. Vzdelávať sa celý život je dobrovoľná meta. Odmenou by mala byť väčšia odbornosť, rýchla reakcia na prebiehajúce, nielen technologické zmeny, široký rozhľad a túžba po ďalšom učení sa. To všetko vo výsledku umožňuje kariérne rásť a uchádzať sa o zodpovednejšie a lepšie platené pracovné pozície.

Vytvoriť systém celoživotného vzdelávania na úrovni národných politík nie je jednoduché, pretože ho ovplyvňuje množstvo faktorov. K nim patria socioekonomické vplyvy, trh práce, systémy vzdelávania a ďalšie. Vzdelávanie i príprava na trh práce trvá niekoľko rokov, ale trh práce sa mení a vyvíja rýchlejšie. Tento nesúlad by mali znižovať rekvalifikačné kurzy, či iné formy ďalšieho vzdelávania. Ponuka foriem ďalšieho vzdelávania je spojená s profesiami. Iná je ich ponuka pre lekárov, iná pre technikov, iná pre učiteľov a podobne.

Jednou z profesií, ktorá v ostatnom čase chýba na trhu práce, je i učiteľ. V slovenských školách chýbajú učitelia. Z analýzy Najvyššieho kontrolného úradu SR (Andrášy, 2022) vyplýva, že časť predmetov učia vyučujúci bez príslušnej kvalifikácie. Situácia s nedostatkom učiteľov sa každý rok zhoršuje. I preto je štátom podporovaná možnosť rekvalifikácií, ktoré môžu uchádzači získať v podobe tzv. doplnkového pedagogického štúdia.

Doplnkové pedagogické štúdium

je vzdelávací program, ktorý je štruktúrovaný do rôznych modulov. Na základný modul nadväzujú pre jednotlivé kategórie pedagogického zamestnanca rozširujúce moduly. Vzdelávanie je určené na doplnenie kvalifikačných predpokladov na získanie pedagogickej spôsobilosti. Takto koncipovaný vzdelávací program je realizovaný v rôznych vysokých školách na Slovensku.

Jednou z priorít *Dlhodobého zámeru rozvoja Univerzity Komenského v Bratislave na roky 2021 – 2027* je aj priorita, ktorou sa univerzita zaväzuje ponúkať príležitosti celoživotného vzdelávania. Ide o rozvoj celoživotného vzdelávania na fakultách a pracoviskách UK, kde univerzita kladie zvláštny dôraz na poskytovanie ďalšieho vzdelávania učiteľov základných a stredných škôl a na kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov (bližšie Demkanin et al. 2023).

Fakulty Univerzity Komenského v Bratislave poskytujú doplnkové pedagogické štúdium (DPŠ) v dennej forme, tá je určená najmä študentom a študentkám magisterských a doktorandských neučiteľských študijných programov. V externej forme je určená najmä absolventom a absolventkám neučiteľských študijných programov (bližšie Sokolová et al., 2023). Na Slovensku však máme i učiteľov, ktorí si chcú rozšíriť svoje vzdelanie o ďalší aprobačný predmet. Im je určená koncepcia tzv. rozširujúceho štúdia a UK v Bratislave ponúka i túto formu. Prihlásiť sa na rozširujúce štúdium môžu:

- ❖ učelia a učiteľky základnej školy alebo strednej školy, ktorí/é chcú získať kvalifikačný predpoklad na vyučovanie ďalšieho aprobačného predmetu;
- ❖ absolventi a absolventky magisterského učiteľského štúdia alebo doplnujúceho pedagogického štúdia, ktorí/é aktuálne nepôsobia v praxi, ale majú záujem o získanie kvalifikačného predpokladu na vyučovanie ďalšieho aprobačného predmetu;
- ❖ absolventi a absolventky základného modulu doplnujúceho pedagogického štúdia, ktorí/é študujú rozširujúci modul doplnujúceho pedagogického štúdia a chcú získať kvalifikačný predpoklad na vyučovanie ďalšieho aprobačného predmetu;
- ❖ učelia a učiteľky druhého stupňa základnej školy, ktorí/é spĺňajú kvalifikačný predpoklad na vyučovanie aprobačného predmetu len na druhom stupni základnej školy a chcú získať kvalifikačný predpoklad na vyučovanie tohto predmetu v strednej škole.

Rozširujúce štúdium (RŠ) sa na fakultách Univerzity Komenského v Bratislave poskytuje v externej forme. Ide o spoplatnené, spravidla päťsemestrálne štúdium, ktoré sa končí obhajobou záverečnej práce a záverečnou skúškou.

Cieľ výskumu

K realizácii tohto výskumu viedlo niekoľko motívov. Predovšetkým to bola potreba detailnejšie spoznať frekventantov DPŠ a RŠ. My, učelia, ich totiž poznáme len „z druhej strany stola“. Málo poznáme ich motívy štúdia, nevieme, ako vnímajú seba v role študenta, ako sa dívajú na prínosy a limity svojho štúdia. Nepoznáme ich osobné a demografické charakteristiky. Naše motívy však boli aj výskumné. Našou ambíciou bolo vyvinúť a validovať výskumný nástroj, ktorý skúma študijné sebapoňatie frekventanta a ktorý by sa po overení mohol používať aj v opakovaných výskumoch.

Náš výskum si kládol dva ciele:

Prvým cieľom

bolo zistenie študijného sebapoňatia frekventantov DPŠ a RŠ na troch fakultách Univerzity Komenského (filozofickej fakulte, prírodovedeckej fakulte a fakulte matematiky fyziky a informatiky).

Druhým cieľom

bolo dať do vzťahu toto sebapoňatie so študijnými a demografickými údajmi frekventantov.

Ako chápať študijné sebapoňatie?

Sebapoňatie človeka patrí medzi zásadné koncepty vymedzujúce osobnosť jedinca. Je to veľmi široký koncept, ktorý v podstate vyjadruje obraz človeka o sebe. Do veľkej miery ovplyvňuje to, ako si človek váži sám seba (McLeod, 2008). Je to to, ako človek hodnotí, vníma a prežíva seba, svoje danosti a možnosti. Sebapoňatie je generalizovaná predstava o sebe (Mareš, 2013, s. 558-559).

Okrem tohto všeobecného sebapoňatia má človek sebapoňatie špecifické, týkajúce sa istého úseku jeho života, konania alebo pôsobenia. V prípade **študijného (akademického) sebapoňatia** ide o obraz seba ako študenta. Vyjadruje obraz o tom, ako človek pôsobí v sfére učenia sa/štúdia. V tomto výskume definujeme študijné sebapoňatie ako sebaobraz subjektu, ktorý významne charakterizuje jeho pôsobenie ako frekventanta DPŠ alebo RŠ v univerzitnom prostredí. Operacionalizujeme ho v podobe troch zložiek, ktoré vyšli pri analýze údajov získaných v opísanom výskume. Tieto zložky sú vnímanie:

- (a) dôvodov štúdia,
- (b) benefitov štúdia a
- (c) problémov súvisiacich so štúdiom.

Etická stránka výskumu

Ciele výskumu, výskumný nástroj, spôsob uchovávanía dát a formulár informovaného súhlasu respondentov bol schválený Etickou radou Filozofickej fakulty UK (Rozhodnutie ER/05/2023). Použitý výskumný nástroj (dotazník) bol zaslaný na domáce mailové adresy frekventantov cez aplikáciu Google Forms. Respondent neuvádzal v dotazníku svoje meno a identifikácia mailovej adresy bola v tejto aplikácii vypnutá, čím sa zabezpečila anonymita respondenta.

Respondenti

Respondentmi boli frekventanti DPŠ a RŠ z troch fakúlt Univerzity Komenského (filozofickej, prírodovedeckej a matematiky fyziky a informatiky) v počte 125. Títo tvoria 45,5 % zo všetkých zapísaných frekventantov v akademickom roku 2022/2023. Návratnosť dotazníka sa v jednotlivých fakultách pohybovala od 43 % do 48 %. Demografické charakteristiky respondentov vyjadruje *tabuľka 1*.

Tabuľka 1 Demografické charakteristiky respondentov (absolútne počty)

	Ukazovateľ	DPŠ	RŠ	Externé	Denné
Gender	• Žena	51	54	82	22
	• Muž	5	13	18	0
	• Neuvedené	1	1	2	0
Vek	• Rozpätie	23-63	29-54	23-63	23-27
Rodinný stav	• Slobodný/slobodná	30	20	33	17
	• Ženatý/vydatá	16	33	47	1
	• V nezosobášenom spoluzití	6	4	6	4
	• Rozvedený/rozvedená	1	9	10	0
	• Vdovec/vdova	0	0	0	0
	• Nechcem uviesť	4	2	6	0
Zamestnanie	• Zamestnanec/zamestnankyňa v školstve na plný úväzok	13	64	76	0
	• Zamestnanec/zamestnankyňa v školstve na čiastočný úväzok	4	2	6	0
	• Na materskej/rodičovskej dovolenke	1	2	3	0
	• Dlhodobo v domácnosti	3	0	3	0
	• Dlhodobo nezamestnaný/ nezamestnaná	0	0	0	0
	• Nepracujem v školstve	14	0	14	0
Vzdialenosť bydliska od UK	• do 13 km	33	19	45	7
	• do 60 km	2	11	13	7
	• do 100 km	3	12	14	1
	• nad 100 km	12	26	30	7
Spolu		57	68	102	22

Aplikovaný výskumný nástroj

Výskumný nástroj tvoril dotazník s 26 intervalovými škálami. Obsah škál bol vytvorený na základe viacerých zdrojov. Boli to naše skúsenosti s vyučovaním frekventantov DPŠ/RŠ a neformálne rozhovory s frekventantmi pri rôznych príležitostiach. Zdrojom inšpirácií boli aj publikované štúdie zamerané na „zrelých“ vysokoškolských študentov (*Mature students*: Brücknerová, 2021; Novotný et al., 2021; Phillips, 1986;

Richardson, 1994). Získané údaje sme podrobili exploračnej faktorovej analýze, aby sme zistili, ako môžeme obsah dotazníka štruktúrovať. Pri faktorizácii sme použili metódu hlavných osí, faktorové záťažové nastavili na 0,40 a zvolili rotáciu Promax. Počet faktorov bol určený na základe paralelnej analýzy a sutinového grafu.

Faktorová analýza ukázala existenciu troch zložiek dotazníka, ktoré sme nazvali *dôvody štúdia*, *benefity štúdia* a *problémy sprevádzajúce štúdium*. Podrobnejší prehľad:

Dôvody štúdia

Respondent hodnotil dôvody na siedmich Likertových škálach s možnosťami odpovedí od 1 (vôbec nesúhlasím) do 5 (úplne súhlasím). Príklad položky: *V budúcnosti budem potrebovať kvalifikáciu učiteľa/učiteľky študovanej aprobácie*. Vnútoraná homogenita zložky dôvod štúdia, vyjadrená ako Cronbachova Alfa, bola 0,703. Jedna otázka bola otvorená: *Iný dôvod štúdia*.

Benefity štúdia (okrem získania kvalifikácie)

Respondent hodnotil prínos na desiatich škálach s možnosťami odpovedí od 1 (vôbec nie) do 5 (v značnej miere). Príklad položky: *Radost zo získavania nových poznatkov* (Alfa = 0,883).

Problémy súvisiace so štúdiom

Respondent hodnotil problémy na deviatich škálach s možnosťami odpovedí od 1 (nikdy) do 5 (veľmi často). Príklad položky: *Zvládanie predpísaného učiva* (Alfa = 0,773).

Ďalšie otázky v dotazníku boli o pracovných údajoch frekventanta: súčasný zamestnanecký status (zamestnanie v školstve alebo mimo neho), vyučovacia špecializácia (u frekventantov, ktorí učia) a demografické údaje (vek, gender, rodinný stav a vzdialenosť bydliska od fakulty).

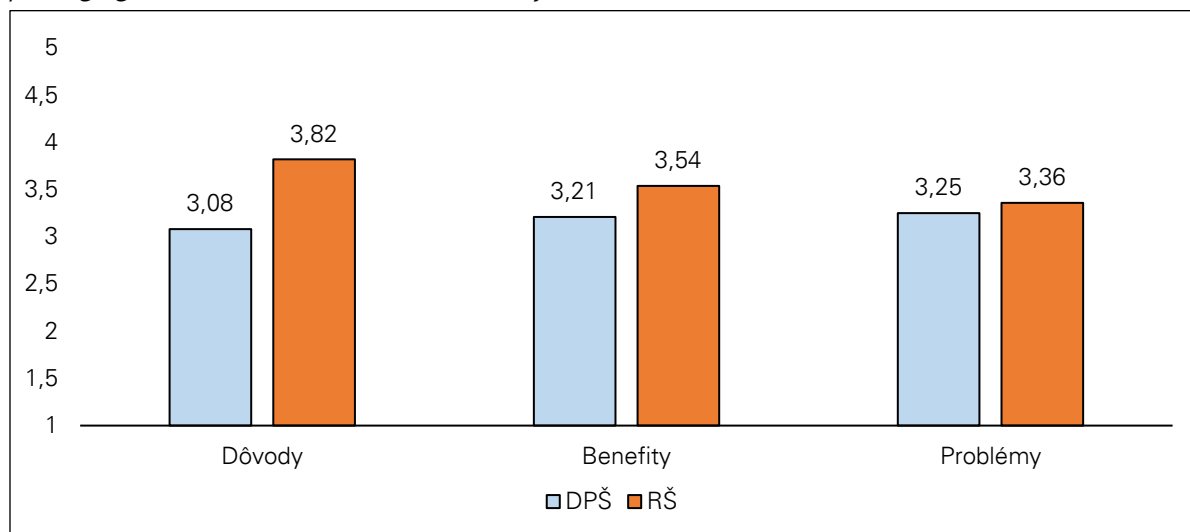
Zistenia výskumu

Výsledky budeme uvádzať súborne za všetky tri fakulty UK. Najprv uvedieme súhrnné výsledky, potom výsledky podľa jednotlivých typov štúdia (DPŠ a RŠ) a napokon podľa foriem štúdia (denná forma, externá forma).

Pokiaľ ide o súhrnné výsledky, v zložke *dôvody štúdia* bol priemer 3,48 a v *benefitoch štúdia* 3,39. Údaje sú veľmi podobné a dosť vysoké, presahujú stredovú polohu použitej päťbodovej škály. V zložke *problémy súvisiace so štúdiom* bol tiež priemer relatívne vysoký, 3,32, avšak v prípade tejto zložky musíme škálu interpretovať opačne. Čím je priemer vyšší, tým sú zistenia menej priaznivé. Frekventanti teda dostatočne jasne vyjadrujú svoje dôvody štúdia i pozitívne hodnotia jeho prínos, ale na druhej strane priznávajú, že štúdium ich dosť zťažuje.

Pretože frekventanti netvorí homogénnu skupinu, celkové výsledky sú dosť nepresné, pretože zlievajú rôzne typy a formy štúdia. Pozrime sa najprv na to, ako hodnotili jednotlivé zložky dotazníka osobitne frekventanti štúdia doplnkového pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia.

Graf 1 Priemery hodnotenia troch zložiek dotazníka frekventantmi doplnkového pedagogického štúdia (DPŠ) a rozširujúceho štúdia (RŠ)

Ako ukazuje *graf 1*, medzi frekventantmi DPŠ a RŠ sú výrazné rozdiely. Frekventanti rozširujúceho štúdia uvádzajú významne silnejšie **dôvody štúdia** (rozdiel je štatisticky veľmi významný podľa U-testu Mann-Whitneyho, $W = 894$; $df = 1$; $p = 0,001$). Vysvetlením môže byť, že väčšina frekventantov rozširujúceho štúdia sú zamestnancami školstva na plný úväzok, sú v škole dobre etablovaní a usilujú sa rozšíriť si svoju učiteľskú kvalifikáciu, aby mohli učiť ďalšie predmety, resp. už ich učia, ale nekvalifikovane.

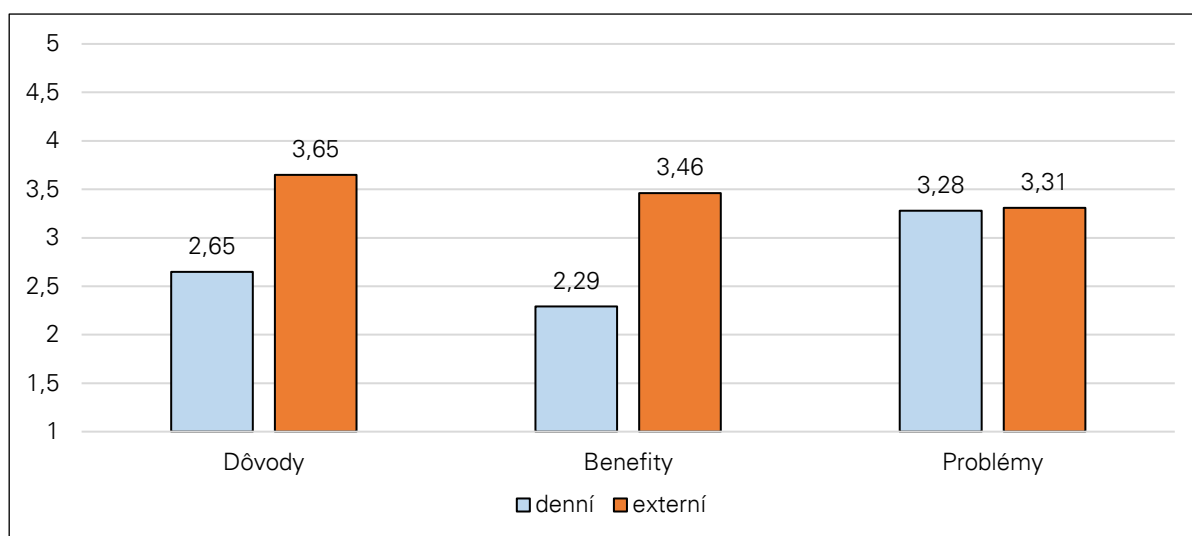
Na druhej strane, podstatne menej frekventantov doplnkového pedagogického štúdia pôsobí v školstve. Nemajú preto taký silný dôvod získať alebo rozšíriť si učiteľskú kvalifikáciu ako frekventanti rozširujúceho štúdia. Pokiaľ ide o jednotlivé položky dotazníka v zložke **dôvody štúdia**, najväčšie rozdiely v prospech rozširujúceho štúdia boli v položke „Potrebujem teraz kvalifikáciu učiteľa/učiteľky študovanej aprobácie“ a v položke „Štúdium ma baví“. Najmenšie rozdiely boli v položke „V budúcnosti azda budem potrebovať kvalifikáciu učiteľa/učiteľky študovanej aprobácie“. Tento dôvod bol zároveň najsilnejším dôvodom štúdia. Potvrdil sa náš predpoklad, že zlepšenie reputácie u známych po získaní kvalifikácie je veľmi slabým dôvodom rozširujúceho štúdia i doplnkového pedagogického štúdia.

Pokiaľ ide o **benefity štúdia**, nepreukázal sa trend zistený v predchádzajúcej zložke dotazníka. Frekventanti rozširujúceho štúdia nepreukázali v tejto zložke štatisticky významne vyššie hodnotenie ako frekventanti doplnkového pedagogického štúdia. Pri pohľade na jednotlivé položky vidíme, že frekventanti rozširujúceho štúdia vyššie hodnotili, že štúdiom je pre nich možnosťou sebazdokonaľovania, že naplňa ich životné túžby a tiež prejavili radosť zo získavania nových poznatkov počas štúdia.

Naopak, malé rozdiely medzi frekventantmi doplnkového pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia boli v tom, že im štúdium zvyšuje sebedomie a že ním získajú vyššie odborné uznanie. Potvrdil sa náš predpoklad, že frekventantom štúdium RŠ, ani DPŠ neprináša vyššie spoločenské uznanie.

Ani v zložke *problémy súvisiace so štúdiom* sa nepreukázali štatisticky významné rozdiely medzi frekventantmi doplnkového pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia. Pokiaľ ide o jednotlivé položky, obidve skupiny uvádzali ako problém stratu časti voľného času, ale nie napríklad zdravotné problémy vyplývajúce zo štúdia. Zaujímavým zistením je, že frekventanti uvádzali ako nezanedbateľnú finančnú záťaž napriek skutočnosti, že UK sa snaží držať školné na nízkej úrovni.

Graf 2 Priemery hodnotenia troch zložiek dotazníka frekventantmi denného a externého štúdia

V ďalšej časti výskumu sme zisťovali, aké je študijné sebapoňatie frekventantov denného a externého štúdia. Frekventanti v externej forme štúdia tvoria 82 % všetkých študentov DPŠ a RŠ. Sú teda proporčne najviac zastúpenými študentmi.

Pozrime sa, ako sa líšia od frekventantov v dennej forme štúdia. *Graf 2* ukazuje, že existujú veľké rozdiely medzi dennými a externými frekventantmi v zložke *dôvody štúdia* v prospech externých frekventantov (rozdiel je štatisticky veľmi významný podľa U-testu Mann-Whitneyho, $W = 380,50$; $df = 1$; $p = 0,001$). Rozdiel medzi dennými a externými frekventantmi je aj v zložke *benefity štúdia*, ale tento rozdiel nie je štatisticky významný. Môžeme zhrnúť, že externí frekventanti majú silnejšie dôvody študovať ako denní študenti a uznávajú i väčšie benefity štúdia. Pokiaľ ide o zložku *problémy súvisiace so štúdiom*, medzi obidvomi skupinami sú zanedbateľné rozdiely.

Tieto výsledky je potrebné interpretovať na základe študijných a zamestnaneckých ukazovateľov frekventantov v externej forme štúdia. Približne 66 % z nich študuje v rámci RŠ, vyše 80 % z nich pracuje v školstve na plný alebo čiastkový úväzok. To naznačuje, že ich ambíciou je upevniť si svoje zamestnanecké postavenie

zvýšením alebo doplnením kvalifikácie – a to aj v prípade, že momentálne nepotrebujú vyučovací predmet, ktorý v rámci externej formy študujú. Takýchto respondentov bolo v tejto forme štúdia až 50 %. Niektorí z nich dokonca v dotazníku uviedli, že toto štúdium vlastne nepotrebujú. Môžeme hypotetizovať, že uvažujú o zmene školy, v ktorej učia (napríklad z dôvodu, že v súčasnej škole nemajú dobré zázemie).

V položke, ktorá umožňovala voľné odpovede, títo frekventanti uvádzali sebarozvojové dôvody štúdia:

- ❖ „Potrebujem sa ďalej rozvíjať.“
- ❖ „Naučiť sa niečo nové.“
- ❖ „Rozširovať vedomostí a škola získa kvalifikovaného učiteľa.“

U ďalších frekventantov boli dôvody štúdia záujmové:

- ❖ „Vášeň pre predmet.“
- ❖ „Baví ma byť sprievodcom žiakom pri poznávaní života, inšpirovať ich pre vedu a záujem o živú prírodu, ekológiu a súvislosti.“

Záver

Na Slovensku v ostatných rokoch evidujeme nedostatok učiteľov v základných a stredných školách. I preto vznikajú rôzne formy celoživotného vzdelávania, ktoré môžu do istej miery tento stav zvrátiť.

Kto sa však prihlasuje na takéto formy vzdelávania a prečo? To boli otázky, ktoré nás pri realizácii nášho výskumu zaujímali. Chceli sme pochopiť dôvody a motivácie študentov doplnkového pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia. Chceli sme zistiť, čo im takéto formy štúdia prinášajú, a čo od nich vlastne očakávajú. Zaujímavým fenoménom je, že do spomínaných foriem štúdia sa zapájajú aj denní študenti neučiteľských študijných programov na Univerzite Komenského. Tento jav naznačuje, že študenti už počas svojho štúdia uvažujú o rozšírení svojej odbornej profilácie. Nevieme, či reálne nastúpia do škôl, ale chcú využiť možnosti, ktoré im univerzita ponúka.

Iná situácia je pri tzv. externých študentoch, ktorí študujú už ako zamestnanci škôl, či iných inštitúcií, a tento typ vzdelania potrebujú pre naplnenie predpokladov zotrvania vo vybranom zamestnaneckom pomere. Náš výskum potvrdil, že silnejšie dôvody študovať majú externí frekventanti štúdia a silnejšie vnímajú i benefity štúdia, na ktoré spravidla i finančne prispievajú. Medzi benefity patrí túžba po vzdelávaní, zdokonaľovaní sa, radosť zo získavania nových poznatkov, ale aj zvýšenie sebavedomia. Avšak ani jedna skupina účastníkov nášho výskumu nehodnotí zvyšovanie kvalifikácie ako cestu k zvýšeniu spoločenskej prestíže. Je to jav, ktorý je do istej miery z pohľadu výskumu očakávaný i preto, že kopíruje spoločenskú situáciu a nízku prestíž učiteľského povolania. Učiteľov však potrebujeme, a možno práve preto je viac potrebné venovať sa skúmaniu ich motivácie, dôvodom i očakávaniam, ktoré s touto profesiou súvisia. Toto je výzva, ktorá je súčasťou nášho spoločenského

života už dlhšiu dobu. Možno k jej riešeniu môžu prispieť i podobne koncipované výskumy.

Súčasťou výskumu, ktorý sme prezentovali, je i vytvorený a validovaný výskumný nástroj, ktorý by mohol byť využitý i pri výskumoch na iných univerzitách. Jeho využitie naprieč celým Slovenskom by mohlo poskytnúť zaujímavé dáta o sebapoňatí frekventantov doplnkových pedagogických štúdií, či študentoch rozširujúcich štúdií na vysokých školách. Autori štúdie poskytnú použitý výskumný nástroj na požiadanie.

Literatúra

- ANDRÁSY, L. (2022). Nedostatok učiteľov a odbornosť výučby na základných školách. Dostupné na: <https://www.vssr.sk/clanok-z-titulky/nedostatok-ucitelov-a-odbornost-vyucby-na-zakladnych-skolach.htm>
- BRÜCKNEROVÁ, K. (2021). Jak poznáme kvalitní kombinované studium? Pilíře kvality v hodnocení zralými studenty. *Studia paedagogica*, 26,(1), 125-144. <https://doi.org/10.5817/SP2021-1-5>
- DEMKANIN, P., GAVORA, P., KALAŠ, I., KAROLČÍK, Š., LICHNEROVÁ, L., ROSTÁS, K., SOKOLOVÁ, L. & WIEGEROVÁ, A. (2023). *Stratégia rozvoja DPS a RŠ na UK*. Dostupné na: https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kped/projekty/projekt_Stanem_sa_ucitelom/Rozvojovy_projekt_2023/Strategia_rozvoja_DPS_RS_UK.pdf
- DOLINSKÁ, V. (2014). Vzdelávanie dospelých v kontexte celoživotného vzdelávania. In: *Vzdelávanie ako determinant rozvoja sociálneho podnikania*. Zborník vedeckých štúdií. [online] 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela Belianum.
- MAREŠ, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
- MCLEOD, S. (2008). *Self concept. Simply Psychology*. Dostupné na: <https://www.simplypsychology.org/self-concept.html>
- NOVOTNÝ, P., BRÜCKNEROVÁ, K., RABUŠICOVÁ, M., JUHAŇÁK, L., KNOTOVÁ, D. & ROZVADSKÁ, K. (2021). *Netradiční studenti pedagogických oborů na českých vysokých školách*. Brno: Masarykova univerzita.
- PHILLIPS, C. J. (1986). Full-time mature students in higher education: A survey of their characteristics, experiences and expectations. *British Educational Research Journal*, 12(3), 289-308.
- RICHARDSON, J. T. E. (1994). Mature students in higher education: I. A literature survey on approaches to studying. *Studies in Higher Education*, 19(3), 309-325, DOI: 10.1080/03075079412331381900
- SOKOLOVÁ, L., BAKOŠ, L., KOVÁČ, K., LISÁ, E. & MASARYK, R. (2023). *Sprievodca doplňujúcim pedagogickým štúdiom a rozširujúcim štúdiom na Univerzite Komenského v Bratislave*. Univerzita Komenského v Bratislave. Dostupné na <https://www.ucitelskaakademia.sk/z-lavice-za-katedru/sprievodca-studiom/>

Ďalšie zdroje

Systematická podpora poskytovania a uskutočňovania doplňujúceho pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia na UK (2023). Dostupné na: <https://fphil.uniba.sk/o-fakulte/novinky/2023/ziskali-sme-grant-na-rozvoj-doplnujuceho-a-rozsirujuceho-pedagogickeho-studia/>

Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania z 15.11.2022. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

Štúdia vznikla ako súčasť rozvojového projektu MŠVWaŠ SR 001UK-2-3/2022 pod názvom: Systematická podpora poskytovania a uskutočňovania doplňujúceho pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia na UK (kľúčová aktivita 2).

prof. PhDr. Peter Gavora, CSc.
Filozofická fakulta UK v Bratislave
Peter.gavora@uniba.sk

prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.
Filozofická fakulta UK v Bratislave
Adriana.wiegerova@uniba.sk

doc. RNDr. Peter Demkanin, PhD.
Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK v Bratislave
Peter.demkanin@fmph.uniba.sk

Diverzita vo vysokoškolskom vzdelávaní v regiónoch Slovenska: porovnanie skúseností študentov podľa územného rozdelenia

Abstrakt

Článok sa venuje analýze diverzity vo vysokoškolskom vzdelávaní v jednotlivých regiónoch Slovenska a pritom sa zameriava na porovnanie skúseností študentov podľa územného rozdelenia. Výskum vychádza z demografických charakteristík študentov – pohlavie, vek a rodičovstvo – a skúma rozdiely v kvalite vzdelávania a šanciach na uplatnenie sa na trhu práce po absolvovaní štúdia. Článok identifikuje významné regionálne rozdiely v demografickej štruktúre študentov, ich spokojnosť so štúdiom a v miere využívania programov medzinárodnej mobility. Zároveň sa venuje analýze dostupnosti a efektívnosti poradenských služieb na vysokých školách v rôznych krajoch. Výsledky poukazujú na potrebu vyrovňovania regionálnych rozdielov a zdôrazňujú dôležitosť cielenej podpory pre študentov z menej rozvinutých regiónov. Tvorba analýz sa opiera o dáta získané v medzinárodnom výskume EUROSTUDENT VIII z obdobia máj – jún 2022.

Kľúčové slová

Regionálne rozdiely, porovnanie krajov, skúsenosti študentov, hodnotenie štúdia, medzinárodná mobilita, vysoké školy, EUROSTUDENT VIII.

Abstract

The article deals with the analysis of diversity in higher education in individual regions of Slovakia, focusing on the comparison of students' experiences from the point of view of territorial distribution. The research focuses on the demographic characteristics of the students, such as gender, age and parenthood, and examines differences in the quality of education and the chances of employment on the labor market after graduation. The article identifies significant regional differences in the demographic structure of students, their satisfaction with their studies and the degree of use of international mobility programs. We also look at the availability and effectiveness of counseling services at universities in various regions. The results point to the need to balance regional differences and emphasize the importance of targeted support for students from less developed regions. The creation of analyzes was based on data obtained as part of the international research EUROSTUDENT VIII from the period May – June 2022.

Keywords

Regional differences, student experiences, study evaluation, international mobility, higher education institutions, EUROSTUDENT VIII.

Úvod

Populácia Slovenska je z viacerých významných hľadísk heterogénna. Táto heterogenita je pozorovateľná podľa úrovne dosiahnutého vzdelania obyvateľstva a okrem toho súvisí aj s rozdielmi v kvalite vzdelávania alebo šancami absolventov vysokoškolského štúdia zamestnať sa na trhu práce. Rozdiely v tejto oblasti sú výsledkom dlhodobých procesov formovania, ktoré boli ovplyvnené množstvom faktorov. Na jednej strane tieto faktory zahŕňajú dostupnosť vzdelávacích zariadení, na druhej strane zohráva významnú úlohu aj rôznorodé socioekonomické postavenie regiónov. Diverzita o. i. súvisí aj s historickým kontextom regiónov, tradíciami vzdelávania, prenosom vzdelanostných dráh medzi generáciami a s aspiráciami rôznych skupín obyvateľov na dosahovanie vyšších úrovní vzdelávania (Šprocha, 2011).

K vzdelávaniu a výskumu, ktoré sú dvomi hlavnými úlohami vysokých škôl v spoločnosti, nepochybne patrí aj úloha súvisiaca s angažovaním sa v regionálnom rozvoji. Prvé dve úlohy univerzít prispievajú najmä k zvýšeniu ekonomického rozvoja, zatiaľ čo tretia úloha rozširuje chápanie univerzít aj o širšie aspekty rozvoja regiónov – rozvoj kvality života obyvateľov regiónu a zvýšenie efektivity verejných služieb.

Analýzy a závery prezentované v článku vychádzajú z dát získaných v medzinárodnom prieskume EUROSTUDENT VIII, v ôsmom kole bolo súčasťou aj Slovensko. Zber dát prebiehal od mája do júna 2022 a za toto obdobie sa zozbierali odpovede od 7 556 respondentov – študentov vysokých škôl na Slovensku. Dáta získané v prieskume EUROSTUDENT VIII poskytujú cenné informácie a pohľady na životnú a študijnú situáciu študentov a umožňujú nám analyzovať rozdiely v skúsenostiach študentiek a študentov vo vysokoškolskom vzdelávaní. Článok sa zaoberá analýzou regionálnych rozdielov vo výskumnej vzorke respondentov podľa sociodemografických charakteristík, skúseností so štúdiom, hodnotení perspektív po absolvovaní štúdia a medzinárodnej mobility.

Porovnanie podľa demografických charakteristík študentov

Pri skúmaní regionálnych rozdielov v demografickej štruktúre študentov vysokých škôl môžeme pozorovať niekoľko zaujímavých skutočností. Rozdiely pozorujeme nielen podľa regionálneho rozdelenia, ale aj podľa veľkosti mesta, do ktorého vysoká škola patrí.

V populácii študentov vo všeobecnosti prevažujú ženy, na Slovensku tvoria približne 60 % z celkovej populácie študentov. Tento pomer je však výrazne premenlivý podľa

regiónu vysokej školy, pričom výraznú odchýlku od priemeru zaznamenávame v Prešovskom kraji (pomer ženy : muži = 76 : 24) a v Banskobystrickom kraji (66 : 34). Zvláštnou odchýlkou je Žilinský kraj s pomerom 43 : 57, je totiž jediný na Slovensku, kde v študentskej populácii prevažujú muži. Nezvyčajný pomer žien k mužom v Žilinskom kraji spôsobuje pomer v Žilinskej univerzite v Žiline (26 : 74), kde dominujú študijné odbory inžinierstva, strojárstva, výroby, výstavby, informačných a komunikačných technológií, čiže odbory, v ktorých dlhodobo prevažujú muži.

Tabuľka 1 Pomer žien k mužom v populácii študentov v krajoch SR (priemer = 59 : 41)

Bratislavský kraj	58 : 42
Trnavský kraj	64 : 35
Trenčiansky kraj	53 : 47
Nitriansky kraj	64 : 36
Žilinský kraj	43 : 57
Banskobystrický kraj	66 : 34
Prešovský kraj	76 : 24
Košický kraj	56 : 44

Podľa vekového rozdelenia u mladších študentov (najmä do 24 rokov) zaznamenávame oveľa častejšiu preferenciu študovať vo väčších mestách (viac ako 100 000 obyvateľov) a naopak, relatívne nízku preferenciu študovať vo väčších mestách u starších študentov (viac ako 29 rokov). Medzi mestá s najmladšou populáciou študentov patria: Martin, Žilina, Košice, Nitra, Bratislava (pomer študentov do veku 25 rokov oproti 25-ročným a starším = 79 : 21); a naopak, medzi mestá s najstaršou populáciou študentov patria: Rožňava, Sečovce, Spišská Nová Ves, Sládkovičovo a Dubnica nad Váhom (pomer študentov do veku 24 rokov oproti 25-ročným a starším = 11 : 89).

Tabuľka 2 Pomer mladších študentov k starším študentom vysokej školy podľa veľkosti mesta, v ktorom sa škola nachádza (v %)

	Do 24 rokov	25 a viac rokov
<=100k	66,4	33,6
>100k-300k	79,4	20,6
>300k	76,8	23,2

Porovnanie vekovej štruktúry študentov podľa krajov SR nám vypovedá o relatívne silnej prevahe mladších študentov (do veku 24 rokov) v Žilinskom, Bratislavskom a v Košickom kraji a súčasne o mimoriadne vysokom podiele starších študentov (najmä v skupine 30 rokov a viac) v Trenčianskom kraji. Nepomer v Trenčianskom kraji je dôsledkom výraznej prevahy starších študentov na vysokej škole DTI, Vysokej školy manažmentu a Trenčianskej univerzite Alexandra Dubčeka v Trenčíne. V týchto vysokých školách ide najmä o študijné odbory: *príprava učiteľov, podnikanie a administratíva a zdravie*.

Tabuľka 3 Podiely vysokoškolských študentov rôznych vekových kategórií podľa kraja SR (v %)

	Menej ako 22 rokov	22 - 24 rokov	25 - 29 rokov	Viac ako 29 rokov
Bratislavský kraj	37,3	40,2	14,2	8,3
Trnavský kraj	35,9	32,8	13,9	17,5
Trenčiansky kraj	15,0	19,2	15,3	50,5
Nitriansky kraj	32,7	37,6	14,6	15,1
Žilinský kraj	40,0	42,4	10,4	7,2
Banskobystrický kraj	35,0	33,8	12,2	18,9
Prešovský kraj	38,2	31,1	13,5	17,2
Košický kraj	38,8	34,8	12,9	13,4

Rodičovstvo uvádza celkovo takmer 1 z 8 študentov. Rozdiely sú však na regionálnej úrovni jasne viditeľné s výraznou prevahou rodičov v menších mestách (do 100 000 obyvateľov: každý piaty študent) oproti väčším mestám (nad 100 000 obyvateľov: každý sedemnásty študent).

Na úrovni krajov SR sa rodičovstvo vyskytuje s relatívne vysokou odchýlkou najčastejšie v Trenčianskom kraji (44 %) a najzriedkavejšie v Bratislavskom (5 %) a Žilinskom kraji (7 %), čo úzko súvisí s vekovou štruktúrou študentov (spomínanou v predchádzajúcom odseku).

Tabuľka 4 Podiely rodičov v populácii vysokoškolských študentov podľa krajov SR (v %)

	Nie sú rodičmi	Sú rodičmi
Bratislavský kraj	94,9	5,1
Trnavský kraj	84,2	15,8
Trenčiansky kraj	55,9	44,1
Nitriansky kraj	84,4	15,6
Žilinský kraj	92,9	7,1
Banskobystrický kraj	83,3	16,7
Prešovský kraj	82,7	17,3
Košický kraj	88,2	11,8

Trenčiansky kraj vyniká, okrem pomerne vysokého podielu rodičov v populácii študentov, aj v priemernom počte detí na jedného rodiča. Zatiaľ čo v Nitrianskom kraji a v Košickom kraji je priemerný počet detí na jedného rodiča 1,6, v Trenčianskom kraji je to 2,1.

Tabuľka 5 Priemerný počet detí na jedného rodiča v populácii vysokoškolských študentov podľa krajov SR

Bratislavský kraj	1,8
Trnavský kraj	1,8
Trenčiansky kraj	2,1
Nitriansky kraj	1,6
Žilinský kraj	1,9
Banskobystrický kraj	1,7
Prešovský kraj	1,8
Košický kraj	1,6

Štruktúra úrovne vzdelania rodičov alebo opatrovníkov študentov je charakteristická variabilitou nielen podľa regiónov, ale aj podľa veľkosti miesta vysokej školy. Dáta nám vo všeobecnosti ukazujú približne rovnaké zastúpenie študentov s vysokoškolsky vzdelanými rodičmi a študentov so stredoškolsky vzdelanými rodičmi (44 % a 46 %). Najmenšiu skupinu tvoria študenti s rodičmi so základným vzdelaním (11 %). Skúmanie regionálnych rozdielov nám ukazuje výraznú prevahu študentov s vysokoškolskými rodičmi skôr vo väčších mestách (viac ako 100 000 obyvateľov) a naopak, prevahu študentov s rodičmi so stredným a základným vzdelaním v menších mestách. V Bratislavskom a v Košickom kraji študuje najviac študentov s vysokoškolsky vzdelanými rodičmi.

Tabuľka 6 Štruktúra študentov podľa najvyššej úrovne vzdelania u ich rodičov podľa krajov SR (v %)

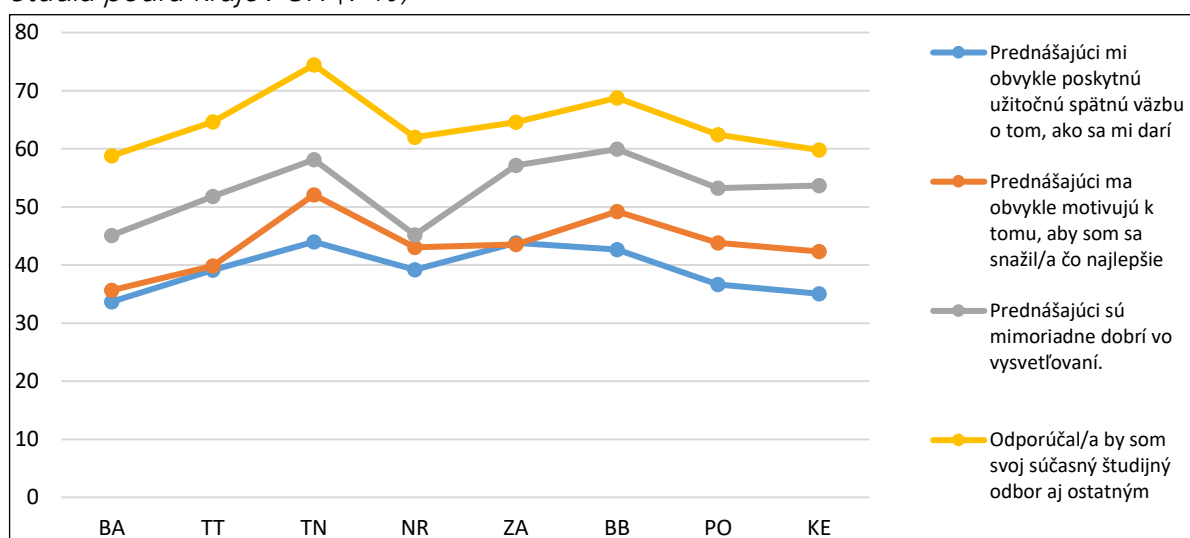
	Základné vzdelanie	Stredné vzdelanie	Vysokoškolské vzdelanie
Bratislavský kraj	7,8	40,6	51,6
Trnavský kraj	10,3	53,4	36,2
Trenčiansky kraj	25,1	55,0	19,9
Nitriansky kraj	13,5	52,9	33,6
Žilinský kraj	9,8	45,7	44,5
Banskobystrický kraj	10,9	50,9	38,1
Prešovský kraj	16,1	51,6	32,2
Košický kraj	10,0	41,0	49,0

Porovnanie podľa skúseností študentov so štúdiom a hodnotenie ich perspektívy po absolvovaní štúdia

Skúmanie spokojnosti so štúdiom sa v dotazníku EUROSTUDENT VIII realizovalo prostredníctvom skupiny výrokov týkajúcich sa nielen hodnotenia aspektov štúdia navonok, ale aj posúdením ďalšieho pôsobenia vo vysokoškolskom štúdiu všeobecne. Súhlas alebo nesúhlas mohli študenti vyjadriť s ôsmimi konkrétnymi výroky, ktoré poskytujú celkový obraz o spokojnosti študentov so štúdiom.

Z porovnania podľa krajov vyplývajú mierne zhoršené hodnotenia aspektov štúdia v Bratislavskom kraji a v Košickom kraji. Nadmieru spokojní so svojim štúdiom sú študenti v Trenčianskom kraji, ktorí hodnotia lepšie nielen celkový prístup pedagogických pracovníkov vysokej školy, ale oveľa pravdepodobnejšie by aj svoj študijný odbor odporučili druhým.

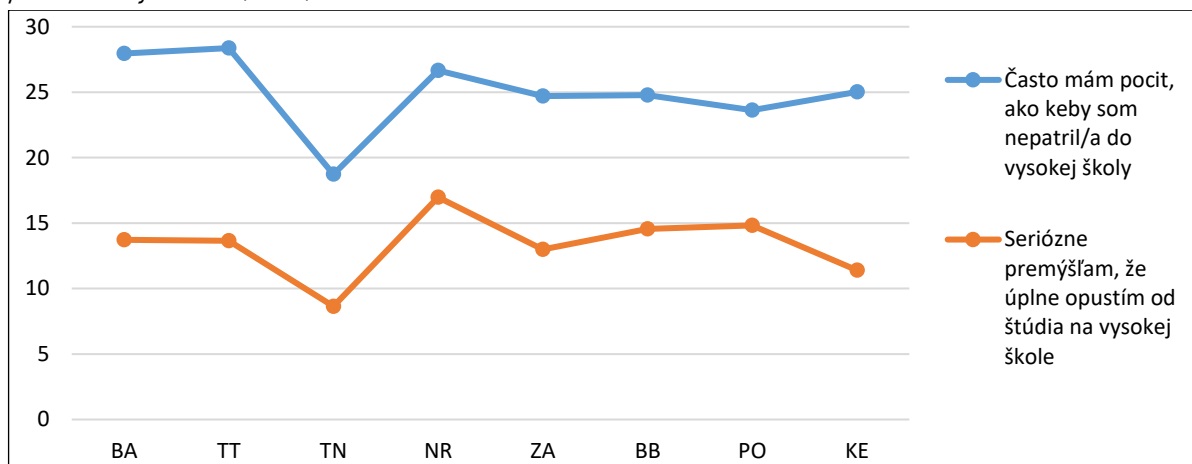
Graf 1 Miera súhlasu (úplného alebo čiastočného) s výrokmi o hodnotení aspektov štúdia podľa krajov SR (v %)

Ukazovateľom (ne)spokojnosti študentov s ich štúdiom môže byť aj miera rizika zanechania štúdia v súčasnom študijnom odbore, ale takisto aj ich všeobecné hodnotenie roly študenta. Ukazuje sa, že riziko zanechania štúdia je na Slovensku všeobecne relatívne vysoké, vychádzajúc z údaju o študentoch seriózne premýšľajúcich o predčasnom ukončení štúdia na úrovni 13,5 %. Slovensko je na základe tohto údaju štátom s druhou najvyššou mierou rizika predčasného zanechania vysokoškolského štúdia spomedzi všetkých zúčastnených štátov (Hauschildt, 2024).

Riziko predčasného ukončenia štúdia a neistota v zotrvaní vo vysokoškolskom vzdelávaní sú najnižšie v Trenčianskom kraji. Študenti študujúci na západe Slovenska vyjadrili mierne vyššiu neistotu v otázke, či patria na vysokú školu ako študenti z východného Slovenska.

Graf 2 Miera súhlasu (úplného alebo čiastočného) s výrokmi o riziku predčasného ukončenia vysokoškolského štúdia a zanechania vysokoškolského vzdelávania podľa krajov SR (v %)

Hodnotenie šancí študentov na dosiahnutie adekvátnej pracovnej pozície po absolvovaní štúdia je vo všeobecnosti pozitívnejšie v prípade práce na Slovensku v porovnaní so zahraničím. Podľa regionálnych rozdielov môžeme identifikovať oveľa pozitívnejšie hodnotenie šancí pre získanie adekvátnej pracovnej pozície po absolvovaní štúdia u študentov študujúcich vo väčších mestách a naopak, zhoršené hodnotenie šancí u študentov v menších mestách. Rozdiel je o niečo výraznejší pri hodnotení šancí na prácu v zahraničí.

Tabuľka 7 Hodnotenie šancí na dosiahnutie adekvátnej pracovnej pozície na Slovensku po absolvovaní vysokoškolského štúdia podľa veľkosti mesta vysokej školy (v %)

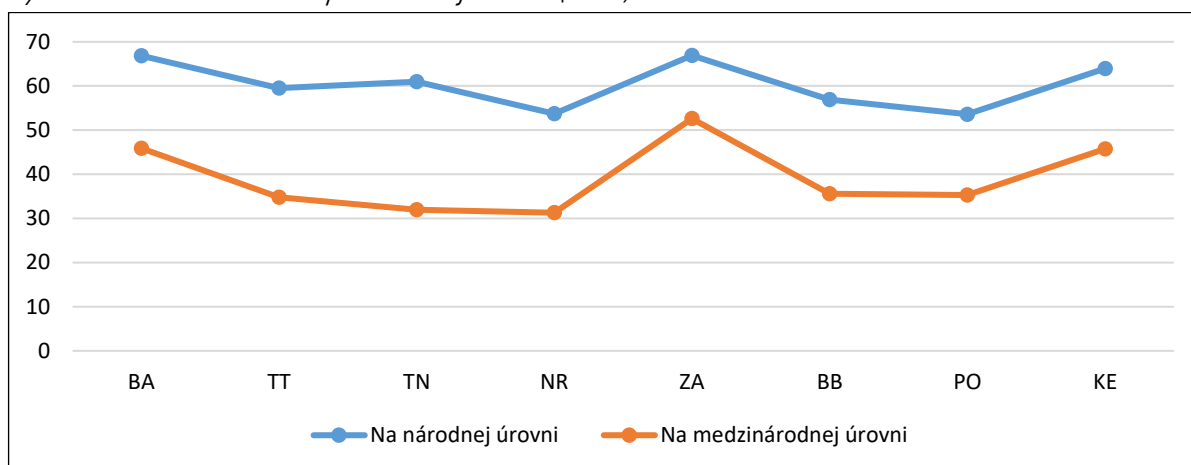
	Pozitívne	Priemerne	Negatívne
<=100k	58,7	25,8	15,4
>100k-300k	63,2	20,1	16,6
>300k-500k	67,1	18,8	14,1

Tabuľka 8 Hodnotenie šancí na dosiahnutie adekvátnej pracovnej pozície v zahraničí po absolvovaní vysokoškolského štúdia podľa veľkosti mesta vysokej školy (v %)

	Pozitívne	Priemerne	Negatívne
<=100k	37,5	30,3	32,3
>100k-300k	46,3	25,7	28,1
>300k-500k	45,8	27,6	26,6

V hodnotení šancí na získanie adekvátnej práce dominuje Žilinský kraj, v ktorom študenti hodnotia svoje šance najlepšie zo všetkých krajov na národnej a aj medzinárodnej úrovni. Pomerné pozitívne hodnotenie šancí identifikujeme aj v Bratislavskom a v Košickom kraji.

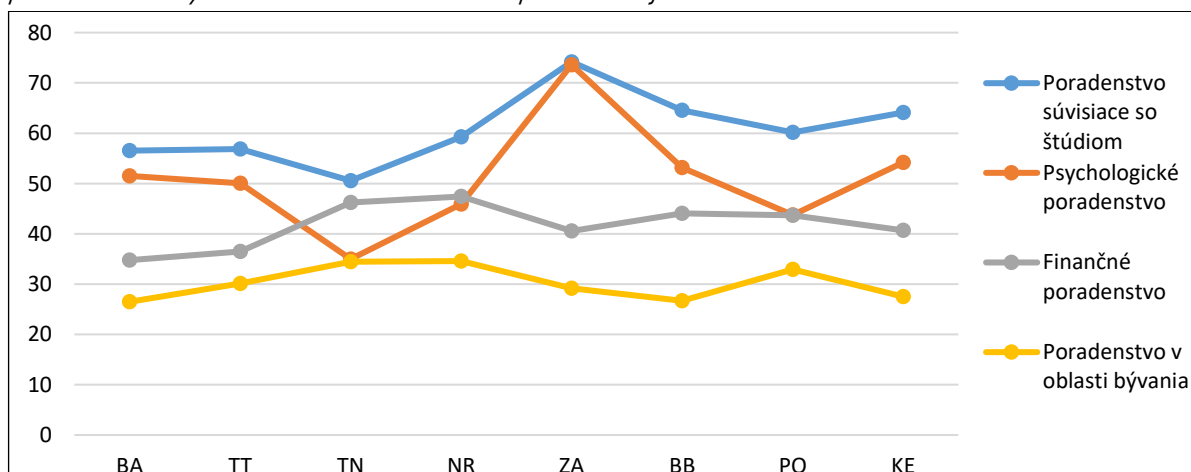
Graf 3 Hodnotenie šancí na dosiahnutie adekvátnej pracovnej pozície po absolvovaní vysokoškolského štúdia podľa krajov SR (v %)

Hodnotenie poskytovaných služieb a povedomie o službách vysokých škôl podľa krajov SR

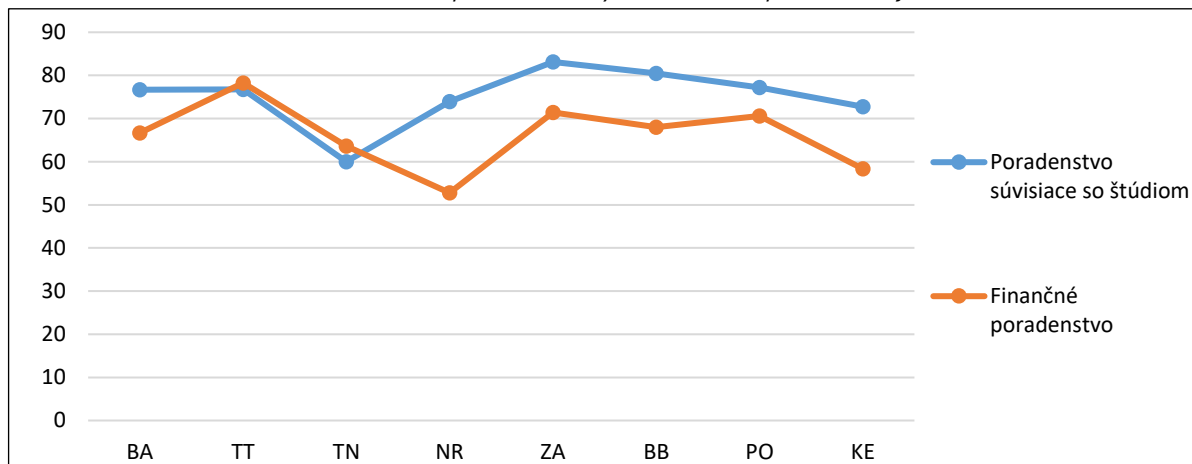
Vysoké školy poskytujú svojim študentom škálu poradenských služieb, ktoré im pomáhajú s rôznymi aspektmi, od študijných informácií až po záležitosti týkajúce sa financií alebo duševného zdravia. Zaznamenaná všeobecná miera užitočnosti týchto poradenských služieb na slovenských vysokých školách sa pohybuje na pomerne vysokej úrovni, najmä pri študijnom poradenstve, ktoré považuje za nápomocné takmer 8 z 10 študentov a poradenstva v oblasti mentálneho zdravia nápomocné pre 7 z 10 študentov. Vychádzajúc z dát má preto veľký význam zvyšovať informovanosť o možnostiach poradenských služieb a rozširovať povedomie o pozitívnych efektoch služieb medzi študentmi. Zo štyroch skúmaných druhov poradenských služieb je najznámejšia služba študijného poradenstva (vie o ňom 6 z 10 študentov) a najmenej známe sú služby finančného poradenstva (4 z 10) a poradenstva o ubytovaní (3 z 10).

Graf 4 Percento žiakov oboznámené s možnosťou poradenských služieb, ktoré ponúka ich vysokoškolská inštitúcia podľa krajov SR

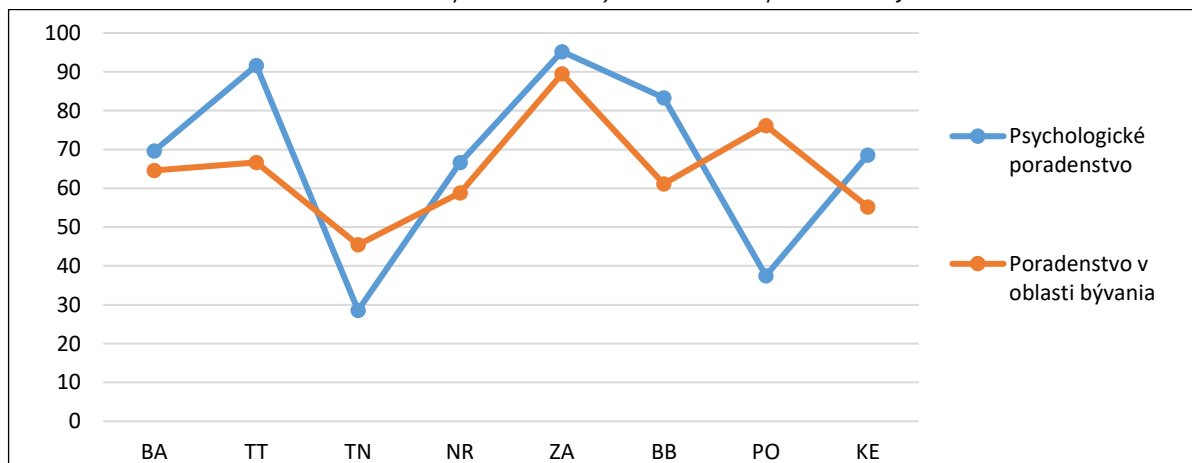
Výraznejšiu variabilitu zaznamenávame pri povedomí o psychologickom a študijnom poradenstve, o ktorých sú oboznámení v najvyššej miere študenti Žilinského kraja a naopak, v najnižšej miere študenti Trenčianskeho kraja.

Graf 5 Hodnotenie efektívnosti poradenských služieb podľa krajov SR (v %)

Pri študijnom a finančnom poradenstve sa efektívnosť tak výrazne v jednotlivých krajoch SR nemení. Z dát zaznamenávame mierne zhoršené hodnotenie efektívnosti študijného poradenstva v Trenčianskom kraji a mierne zhoršené hodnotenie efektívnosti finančného poradenstva v Nitrianskom a v Košickom kraji.

Graf 6 Hodnotenie efektívnosti poradenských služieb podľa krajov SR (v %)

V prípade psychologického poradenstva je variabilita hodnotení efektívnosti o niečo vyššia. Efektívnosť psychologického poradenstva hodnotia výrazne horšie študenti Trenčianskeho kraja (29 %) a študenti Prešovského kraja (38 %). Veľmi pozitívne však hodnotia efektívnosť psychologického poradenstva študenti Žilinského kraja (95 %) a Trnavského kraja (92 %).

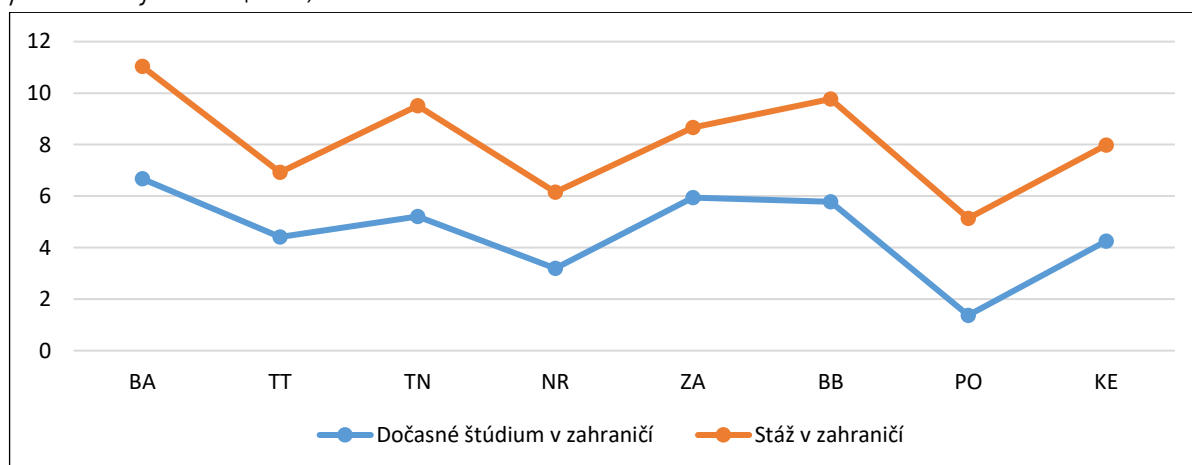
Porovnanie medzinárodnej mobility študentov podľa krajov SR

Medzinárodná mobilita vysokoškolských študentov predstavuje dôležitý aspekt moderného vzdelávania, ktorý podporuje výmenu vedomostí, kultúrne porozumenie a osobný rozvoj študentov. V Slovenskej republike sa úroveň medzinárodnej mobility líši podľa jednotlivých krajov, čo je ovplyvnené rôznymi faktormi, medzi ktoré môže patriť kvalita vzdelávacích inštitúcií, dostupnosť programov mobility alebo ekonomické podmienky.

Zo získaných dát evidujeme relatívne nízku preferenciu medzinárodnej mobility u študentov. Dočasné štúdium v zahraničí alebo zahraničnú stáž využilo menej ako 8 % študentov. Ak tento podiel (8 %) porovnáme s podielmi v ostatných štátoch, ktoré sa zúčastnili ôsmeho kola EUROSTUDENT (dočasné štúdium alebo stáž), môžeme konštatovať, že Slovensko patrí medzi štáty s najnižšou mierou využívania možností medzinárodnej mobility (Hauschildt, 2024). Tu však treba zohľadniť dôležitý fakt, že v skúmanom akademickom roku bola intenzita medzinárodnej mobility študentov výrazne znížená v dôsledku pandémie Covid-19. Cestovné obmedzenia a zmeny vo fungovaní vysokej školy mali zásadný vplyv na počet študentov zapojených do programov mobility, čo sa veľmi pravdepodobne prejavilo aj vo výsledkoch výskumu.

Štúdium v zahraničí a medzinárodné stáže najčastejšie využívajú študenti v Bratislavskom kraji a naopak, najzriedkavejšie ich využívajú študenti v Prešovskom kraji.

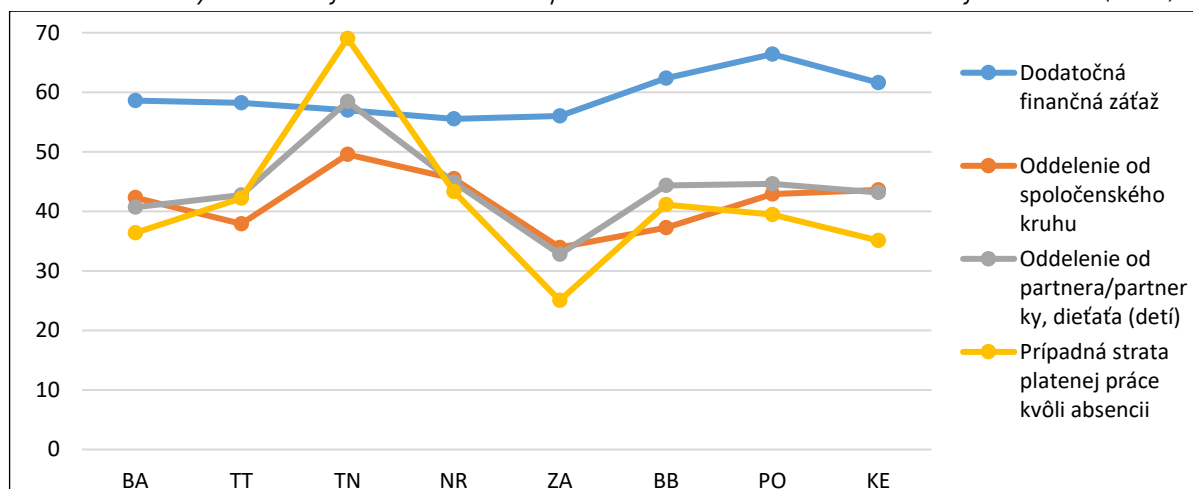
Graf 7 Využívanie možností medzinárodnej študentskej mobility podľa krajov SR (v %)

Najčastejším dôvodom, ktorý bránil študentom zúčastňovať sa medzinárodnej mobility, bola dodatočná finančná záťaž. Tento dôvod bol o niečo častejší na východe Slovenska (Prešovský kraj, Banskobystrický kraj, Košický kraj). Ďalšími odradzujúcimi faktormi bolo odlúčenie od kruhu blízkych, od partnera alebo detí a strach z prípadnej

straty práce. Tieto faktory zasa evidujeme častejšie Trenčianskom kraji a menej často v Žilinskom kraji.

Graf 8 Faktory odradzujúce študentov pred účasťou v medzinárodnej mobilite (v %)

Záver

Výskum EUROSTUDENT VIII nám priniesol cenné dáta, ktoré nám umožňujú analyzovať a skúmať témy, ktoré súvisia so skúsenosťami študentov na úrovni každodenného života. Táto analýza poukázala na viditeľné regionálne rozdiely v demografických charakteristikách, skúsenostiach a perspektívach vysokoškolákov na Slovensku. Demograficky sú v študentskej populácii dominantné ženy, avšak regióny ako Žilinský kraj, kde prevažujú muži, vykazujú výnimky v dôsledku špecifického zamerania študijných programov. Veková štruktúra študentov ukazuje preferenciu mladších študentov pre väčšie mestá, zatiaľ čo starší študenti sa sústreďujú skôr v menších mestách, ako je evidentné najmä v Trenčianskom kraji.

Spokojnosť so štúdiom vykazuje variabilitu naprieč regiónmi, pričom študenti v Trenčianskom kraji sú vo všeobecnosti najspokojnejší a vykazujú najnižšie riziko predčasného ukončenia štúdia. Naopak, Bratislavský a Košický kraj majú mierne zhoršené hodnotenia aspektov štúdia. Hodnotenie šancí na zamestnanie po ukončení štúdia je pozitívnejšie pre študentov vo väčších mestách, pričom najoptimistickejší sú študenti v Žilinskom kraji.

Poradenské služby vysokých škôl sú všeobecne hodnotené ako užitočné, najmä študijné a psychologické poradenstvo, s najväčším povedomím v Žilinskom kraji. Efektivita týchto služieb sa však líši, pričom Trenčiansky kraj vykazuje nižšie hodnotenie, najmä v prípade psychologického poradenstva.

Medzinárodná mobilita študentov sa v skúmanom akademickom roku pohybovala na relatívne nízkej úrovni, čo, predpokladáme, do veľkej miery súvisí s obmedzeniami v dôsledku pandémie Covid-19. Najvyššia účasť v programoch medzinárodnej mobility bola zaznamenaná v Bratislavskom kraji, zatiaľ čo najnižšia v Prešovskom

kraji. Finančné náklady a sociálne väzby boli hlavnými prekážkami pre zapojenie sa do medzinárodných mobilit, najmä vo východných regiónoch Slovenska.

Výsledky tejto analýzy poukazujú na potrebu regionálne špecifických prístupov k podpore študentov, ktoré zohľadňujú demografické a sociálne rozdiely. Zároveň naznačujú potrebu zlepšenia informovanosti a dostupnosti poradenských služieb, ako aj podporu medzinárodnej mobility, ktorá by mohla prispieť k vyrovnávaniu regionálnych rozdielov vo vysokoškolskom vzdelávaní na Slovensku.

Literatúra

HAUSCHILDT, K. et al. *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe: Synopsis of Indicators 2021 - 2024*. Nemecko, 2024. Dostupné na:

https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/Eurostudent8_2024_bf.pdf

ŠPROCHA, B. *Regionálne rozdiely v štruktúre obyvateľstva podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania a vnútorná migrácia na Slovensku*. Praha: Relik, 2011.

Mgr. Dávid Pelošjan
CVTI SR – oddelenie prevencie a výskumov v oblasti mládeže
david.pelosjan@cvtisr.sk

Participácia absolventov vysokých škôl v aktivitách ďalšieho vzdelávania

Abstrakt

Ukončenie formálneho vzdelávania, ktorým absolvent získava stupeň vzdelania ešte vôbec neznamena ukončenie participácie vo vzdelávaní ako takom. V dynamicky meniacej sa dobe je nevyhnutné sledovať nové trendy, neustále si aktualizovať nadobudnuté vedomosti a získavať nové. Je to proces celoživotného učenia sa, ktorý po ukončení formálneho vzdelávania môže mať už menej formálny charakter, avšak ak chce jednotlivec naďalej profesijne rásť, je nevyhnutnosťou, hoci je realizovaný v akejkol'vek podobe. Medzinárodný prieskum EUROGRADUATE 2022 sa okrajovo venoval aj tejto závažnej problematike a táto stať prináša prehľad o základných výsledkoch za túto oblasť.

Kľúčové slová

Absolventi vysokých škôl, vzdelávanie dospelých, ďalšie vzdelávanie.

Abstract

Completion of formal education, by which the graduate obtains a degree, does not at all mean the end of participation in education as such. In dynamically changing times, it is necessary to follow new trends, to constantly update acquired knowledge and acquire new ones. It is a process of lifelong learning, which after the end of formal education can have a less formal character, but if the individual wants to continue to grow professionally, it is a necessity, although it is implemented in any form. The EUROGRADUATE 2022 international survey was marginally devoted to this serious issue, while the following article provides an overview of the basic results for this area.

Keywords

HEI graduates, adult education, further education.

Úvod

Rozvoj nových technológií ako aj takmer nepretržitý nárast nových poznatkov naprieč vednými disciplínami si vyžaduje neustále štúdium aj po ukončení formálneho vzdelávania. Jednak pre zachovanie a rozvoj vlastnej odbornosti v rovine teoretickej, ako aj v rovine pragmatickej neustálym zvyšovaním, alebo aspoň zachovaním si konkurencieschopnosti na trhu práce.

Medzinárodný prieskum EUROGRADUATE 2022¹ sa práve vo výraznej miere zameriaval na druhý rozmer a to situáciu absolventov vysokoškolského štúdia² na trhu práce. Jednou z otázok bolo aj ďalšie vzdelávanie³ (či už formálne alebo neformálne) po ukončení referenčného stupňa štúdia.

Vysokoškolsky vzdelané osoby predstavujú dlhodobu skupinu, ktorá má najvyšší záujem o ďalšie vzdelávanie. Pre ilustráciu v roku 2023 predstavovali približne 54 % účastníkov aktivít ďalšieho vzdelávania osoby s ukončeným vysokoškolským vzdelaním prvého, druhého alebo tretieho stupňa. Pri absolventoch druhého stupňa (Mgr., Ing.) bol podiel na úrovni 45 % z celkového počtu vykázaných účastníkov aktivít ďalšieho vzdelávania.⁴

Pokračovanie vo vysokoškolskom štúdiu po ukončení referenčného štúdia

Jedným zo špecifík slovenského vysokoškolského vzdelávania je, že väčšina absolventov prvého stupňa (Bc.) terciárneho vzdelávania pokračuje kontinuálne ďalej v štúdiu na druhom stupni.

V prieskume viac ako polovica respondentov deklarovala, že po ukončení prvého stupňa vysokoškolského štúdia kontinuálne pokračovala vo vysokoškolskom štúdiu na druhom stupni⁵ a pri absolventoch druhého stupňa to bolo iba 13,40 %.

¹ Podrobnejšie informácie o prieskume pozri napr.: Blanár, F.: Prieskum EUROGRADUATE v európskom a národnom kontexte. In: ACADEMIA 2-3/2023, str. 27-31, alebo na oficiálnych stránkach prieskumu www.eurograduate.eu. Výsledky za Slovensko sú priebežne zverejňované na: <https://absolvent.cvtisr.sk>.

² Išlo konkrétne o absolventov prvého, resp. druhého (vrátane spojeného prvého a druhého) stupňa terciárneho vzdelávania, ktorí mali v čase konania prieskumu (prelom rokov 2022/2023 rok, resp. päť rokov od ukončenia vysokoškolského štúdia na jednom z uvedených dvoch stupňov. Do prieskumu boli zaradení absolventi všetkých slovenských vysokých škôl, okrem AOS Liptovský Mikuláš, pretože profil študenta/absolventa tejto vysokej školy nespadal do cieľovej skupiny definovanej metodológiou prieskumu.

³ Zákon č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov definuje v § 2, odsek 2 ďalšie vzdelávanie ako vzdelávanie vo vzdelávacích inštitúciách ďalšieho vzdelávania nadväzujúce na školské vzdelávanie, ...umožňuje získať čiastočnú kvalifikáciu alebo úplnú kvalifikáciu alebo doplniť, obnoviť, rozšíriť nadobudnutú kvalifikáciu, alebo uspokojiť záujmy a získať spôsobilosť zapájať sa do života občianskej spoločnosti. V prieskume bolo ďalšie vzdelávanie chápané širšie ako ho vymedzuje uvedená definícia.

⁴ Údaje podľa ročného štatistického zisťovania DALV, podľa stavu k 31. 12. 2023.

⁵ Reálny podiel tejto skupiny je výrazne vyšší, pretože miera návratnosti za absolventov prvého stupňa bola v prieskume výrazne nižšia v porovnaní s absolventmi druhého stupňa.

Tabuľka 1 Ďalšie vysokoškolské štúdium po ukončení referenčného stupňa štúdia

	I. stupeň VŠ	II. stupeň VŠ	Spolu
nie	43,82%	86,60%	72,60%
áno	56,18%	13,40%	27,40%
spolu	100,00%	100,00%	100,00%

Zdroj údajov: EUROGRADUATE 2022, CVTI SR, vlastné výpočty.

Podľa pohlavia respondentov prieskumu, ktorí po ukončení referenčného študijného programu pokračovali v štúdiu na vyššom stupni terciárneho vzdelávania, neboli zaznamenané žiadne výrazne rozdiely, ako ilustruje *tabuľka 2*.

Tabuľka 2 Ďalšie vysokoškolské štúdium po ukončení referenčného stupňa štúdia podľa pohlavia

	Muži	Ženy	Spolu
nie	72,58%	72,61%	72,60%
áno	27,42%	27,39%	27,40%
spolu	100,00%	100,00%	100,00%

Zdroj údajov: EUROGRADUATE 2022, CVTI SR, vlastné výpočty.

Participácia v iných vzdelávacích aktivitách po ukončení referenčného stupňa štúdia

Respondentov prieskumu sme sa vzhľadom na problematiku participácie v aktivitách ďalšieho vzdelávania pýtali, či sa v priebehu posledných 12 mesiacov, či už vo svojom voľnom alebo v pracovnom čase zúčastnili, akýchkoľvek iných vzdelávacích aktivít – dokončených alebo prebiehajúcich – so zámerom zlepšiť si znalosti alebo zručnosti súvisiace s aktuálnou alebo budúcou prácou.

Až 71,13 % respondentov – absolventov druhého stupňa na takto položenú otázku odpovedalo kladne, zatiaľ čo absolventov prvého stupňa bolo iba 61,76 %. Tento nižší podiel do značnej miery ovplyvnil aj spomínaný fakt, že absolventi prvého stupňa vo výraznejšej miere kontinuálne pokračujú vo vysokoškolskom štúdiu na vyššom stupni v porovnaní s absolventmi druhého stupňa. To mohlo následne znížiť potrebu participácie v ďalšom vzdelávaní najmä u absolventov, ktorí mali iba rok od ukončenia svojho vysokoškolského štúdia na prvom stupni a v čase prieskumu ešte študovali na druhom stupni, resp. sa pripravovali na ukončenie tohto štúdia. Celkovo deklarovalo účasť v nejakých aktivitách ďalšieho vzdelávania 68,08 % opýtaných.

Tabuľka 3 *Participácia v ďalších vzdelávacích aktivitách po ukončení referenčného stupňa štúdia*

	I. stupeň VŠ	II. stupeň VŠ	Spolu
nie	38,24%	28,87%	31,92%
áno	61,76%	71,13%	68,08%
spolu	100,00%	100,00%	100,00%

Zdroj údajov: EUROGRADUATE 2022, CVTI SR, vlastné výpočty.

Podľa pohlavia častejšie uvádzali participáciu v aktivitách ďalšieho vzdelávania muži (70,32 %), zatiaľ čo podiel participujúcich žien bol v ďalšom vzdelávaní takmer o štyri percentuálne body nižší.

Tabuľka 4 *Participácia v ďalších vzdelávacích aktivitách po ukončení referenčného stupňa štúdia podľa pohlavia*

	Muži	Ženy	Spolu
nie	29,68%	33,54%	31,92%
áno	70,32%	66,46%	68,08%
spolu	100,00%	100,00%	100,00%

Zdroj údajov: EUROGRADUATE 2022, CVTI SR, vlastné výpočty.

Z pohľadu aktuálnej situácie vzhľadom na trh práce, najvyššiu mieru participácie v aktivitách ďalšieho vzdelávania deklarovali ZSČO⁶, kde sa pozitívne vyjadrilo až 74,24 % opýtaných. Nasledovali absolventi, ktorí boli v zamestnaneckom vzťahu, spomedzi ktorých sa zúčastnilo aktivít ďalšieho vzdelávania 72,87 %. Respondenti, ktorí po ukončení referenčného stupňa vysokoškolského vzdelania pokračovali na vyššom stupni v ďalšom vysokoškolskom štúdiu, uviedli participáciu v aktivitách ďalšieho vzdelávania na úrovni 62,10 %. Pokračovali respondenti, ktorí v čase konania prieskumu boli na materskej dovolenke a v ďalšom vzdelávaní participovali iba v 42,74 % prípadoch. Závažným zistením prieskumu je, že ďalšieho vzdelávania sa v najmenej miere zúčastňovala najviac ohrozená skupina a to nezamestnaní. Ďalšieho vzdelávania sa zúčastnilo iba 42,66 % respondentov z tejto skupiny.

Tabuľka 5 *Participácia v ďalších vzdelávacích aktivitách po ukončení referenčného stupňa štúdia podľa aktuálnej situácie*

	Zamestnaný	SZČO	Študent	Nezamestnaný	Materská dovolenka
nie	27,13%	25,76%	37,90%	57,34%	57,26%
áno	72,87%	74,24%	62,10%	42,66%	42,74%
spolu	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Zdroj údajov: EUROGRADUATE 2022, CVTI SR, vlastné výpočty.

⁶ Samostatne zárobkovo činná osoba. Pre potreby prieskumu sa pod SZČO rozumela podnikajúca osoba, ktorá nebola v zamestnaneckom pomere.

Podľa počtu úväzkov mali vyššiu mieru participácie v aktivitách ďalšieho vzdelávania respondenti s viac ako jedným pracovným úväzkom (79,48 %, oproti 71,59 % respondentov s jedným pracovným úväzkom). Vyššia miera pracovného nasadenia v tomto prípade môže súvisieť s vyšším profesijnými (prípadne aj osobnými) ambíciami pri seberealizácii.

Tabuľka 6 *Participácia v ďalších vzdelávacích aktivitách po ukončení referenčného stupňa štúdia podľa počtu aktuálnych úväzkov*

	Jeden úväzok	Viac ako jeden úväzok	Spolu
nie	28,41%	20,52%	27,08%
áno	71,59%	79,48%	72,92%
spolu	100,00%	100,00%	100,00%

Zdroj údajov: EUROGRADUATE 2022, CVTI SR, vlastné výpočty.

Prieskum EUROGRADUATE, ako sme už spomínali, sa zameriaval na dve kohorty absolventov: absolventi, ktorí mali od ukončenia referenčného stupňa vysokoškolského vzdelávania jeden a päť rokov.⁷ V týchto dvoch skupinách neboli zistené žiadne výraznejšie rozdiely v participácii aktivít ďalšieho vzdelávania po ukončení referenčného stupňa štúdia. Z hľadiska priemernej záverečnej (štátnicovej) známky bola zaznamenaná mierne vyššia úroveň participácie v takýchto vzdelávacích aktivitách u absolventov s lepšou priemernou štátnicovou známkou.

Záver

Osoby s dosiahnutým vysokoškolským vzdelaním patria na Slovensku k tradične najpočetnejšej skupine ľudí aktívne participujúcich v aktivitách ďalšieho vzdelávania. Môžeme konštatovať, že čím vyššie vzdelanie osoba má, tak tým výraznejšie si uvedomuje jeho hodnotu a snaží sa ho ďalej rozvíjať. Je to prirodzená tendencia, pre ktorú by mali byť vytvárané pozitívne podmienky, pretože neustále zvyšovanie úrovne vzdelanosti obyvateľstva je jedným z nástrojov zvyšovania kvality života. Neustále je potrebné poukazovať na fakt, že ukončením formálneho vzdelávania sa vzdelávanie nekončí, ale iba sa otvárajú možnosti ďalšej špecializácie a neustáleho zdokonaľovania sa.

Ako ukazujú aj výsledky prieskumu, (dočasné) vypadnutie z „kolotoča“ pracovných, či študijných aktivít či už vo forme nezamestnanosti, alebo aj dlhodobej materskej dovolenky znižuje mieru participácie v aktivitách ďalšieho vzdelávania. Tieto osoby sa tak stávajú potenciálne ohrozené v kontexte ďalšieho profesijného rastu. Preto je potrebné nezabúdať aj na tieto skupiny a vytvárať im podmienky pre finančnú ako aj časovú dostupnosť ich ďalšieho rozvoja. Takto vynaložené prostriedky sa spoločnosti niekoľkonásobne vrátia v podobe úspešnejších, produktívnejších a v konečnom dôsledku do určitej miery aj spokojnejších občanov.

⁷ Boli to absolventi v akademických rokoch 2016/2017 a 2020/2021.

Literatúra a dátové zdroje

Databáza prieskumu EUROGRADUATE 2022.

Databáza DALV 2022.

BLANÁR, F.: Prieskum EUROGRADUATE v európskom a národnom kontexte. In: ACADEMIA 2-3/2023. str. 27-31. Dostupné online na: <https://academia.cvtisr.sk>.

Mgr. František Blanár
CVTI SR
frantisek.blanar@cvtisr.sk

Funded by the
European Union

eurograduate.eu
survey 2022

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie, alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

Ubytovacie služby pre študentov vysokých škôl

Abstrakt

Predkladaná štúdia sa zameriava na ubytovacie služby, ktoré sú poskytované študentom vysokých škôl ako dôležitá súčasť podmienok na realizáciu vzdelávacieho procesu. Štúdia sa zaoberá vysokoškolskými internátmi, ktoré možno považovať za priestor náhradného domova, kde majú študenti možnosť na rozvíjanie vzdelania, nadania, špecifických zručností, tvorivosti a nadväzovanie nových kontaktov. Zameriava na prezentáciu základných štatistických ukazovateľov, ktoré sú zasadené do kontextu vývoja v priebehu piatich rokov. Cieľom práce je poskytnúť prehľad o stave internátneho ubytovania, identifikovať kľúčové zmeny a vývojové trendy.

Kľúčové slová

Ubytovacie služby, vysokoškolské internáty.

Abstract

The presented study focuses on the accommodation services provided to university students as an essential part of the conditions for the realization of the educational process. The study deals with university dormitories, which can be considered as a substitute home environment where students have the opportunity to develop their education, talents, specific skills, creativity, and to establish new contacts. It focuses on the presentation of basic statistical indicators that are set in the context of development over five years. The aim of the work is to provide an overview of the state of dormitory accommodation, identify key changes, and developmental trends.

Keywords

Accommodation services, University dormitories.

Úvod

Spôsob bývania je jedným z kľúčových faktorov, ktoré musia študenti zohľadniť pri štúdiu na vysokej škole. Podľa výskumu EUROSTUDENT VIII¹, údaje preukázali, že najpreferovanejší spôsob bývania počas štúdia na vysokej škole je bývanie u rodičov. Bývanie v študentskom internáte bolo až na druhom mieste so zastúpením 26,7 %

¹ Daný výskum sa realizoval v období rokov 2021 až 2023. Podrobnejšie informácie z výskumu sú dostupné tu: Sociálno-ekonomické podmienky života študentov dennej formy na slovenských vysokých školách. Priebežná správa z výskumu EUROSTUDENT VIII (2021 – 2023). Dostupné online: <https://eurostudent.cvtisr.sk>

zo skúmanej vzorky. Avšak treba brať do úvahy, že nie každý študent má možnosť výberu, kde bude počas svojho štúdia bývať. Výber môže závisieť od rôznych parametrov a aspektov ich života. Veľkú rolu v tom zohrávajú socioekonomické podmienky každého študenta, musia teda brať do úvahy svoju finančnú a sociálnu situáciu. Aj vzdialenosť od miesta bydliska môže veľmi ovplyvniť rozhodovanie. Vysokoškolské internáty sú zariadenia, ktoré poskytujú ubytovanie pre tisíce študentov, prichádzajúcich z rôznych kútov Slovenska. Okrem toho poskytujú ubytovanie aj pre zahraničných študentov, ktorí sa rozhodli študovať na slovenských univerzitách. Internáty zohrávajú kľúčovú úlohu v podpore študentov počas ich štúdia, poskytujú nielen strechu nad hlavou, ale aj príležitosti na sociálnu interakciu, komunitné aktivity a osobnostný rozvoj.

V ďalšom texte sa podrobnejšie pozrieme na základné štatistické údaje danej ubytovacej služby, napríklad *kapacitu ponúkaných miest na ubytovanie, vývoj počtu ubytovaných, štruktúru izieb* a podobne. Pri prezentovaní problematiky budeme vychádzať zo štatistických údajov zbieraných s ročnou periodicitou. Konkrétne s päťročnou periodicitou, v priebehu rokov 2019 až 2023.² Analyzované obdobie bolo veľmi dynamické a premenlivé vzhľadom na epidemiologickú situáciu. Život na internáte počas pandémie nebol pre študentov na internátoch najjednoduchší, museli dodržiavať mnohé epidemiologické opatrenia a predpísaný protokol.

Vysokoškolské internáty

V roku 2023 mali študenti verejných vysokých školách k dispozícii spolu 78 internátov, pričom v priebehu sledovaného obdobia sa ich počet nijako výrazne nemenil a priemerne sa pohyboval okolo 79,6. Činnosť daných ubytovacích zariadení malo na starosti 1 182,8 zamestnancov (prepočítaný priemerný evidenčný počet zamestnancov vysokoškolských internátov), v prepočte za celé sledované obdobie to bolo 1 185,78.

Tabuľka 1 *Prehľad vývoja počtu miest na ubytovanie*

	Rok				
	2019	2020	2021	2022	2023
Lôžková kapacita študentských domovov	46 259	46 116	46 312	45 728	45 478
Počet zmluvných miest na ubytovanie	3 023	2 307	2 580	2 578	2 148
Počet miest na ubytovanie spolu	49 285	48 423	48 892	48 306	47 644

Zdroj údajov: CVTI SR, vlastné spracovanie

² Dané štatistické údaje sú pokryté v štatistických zisťovaniach CVTI SR, vo výkaze ročného štatistického zisťovania o vysokoškolských internátoch Škol (MŠVVŠ SR) 20 – 01, ktorý je spracovaný podľa stavu k 31. 12. daného roku. Vzhľadom na to, že výkaz obvykle vyplňajú verejné vysoké školy, v našej štúdii sa budeme zameriavať na údaje získané práve z tohto typu škôl.

Prevažnú časť ubytovacích kapacít zabezpečujú jednotlivé vysoké školy v rámci vlastných ubytovacích kapacít študentských domovov, pričom ďalšie potrebné miesta zabezpečujú prostredníctvom zmluvných miest u iných subjektov. Lôžková kapacita študentských domovov ukazuje počas sledovaného obdobia mierne výkyvy s celkovým trendom poklesu. Jedinou výnimkou bol rok 2021, kedy došlo k miernemu nárastu o 0,4 % oproti minulému roku. Daný mierny pokles môže naznačovať rekonštrukcie, úpravy priestorov, alebo zmenu v disponibilných lôžkach. Na druhej strane počet zmluvných miest na ubytovanie vykazuje väčšie výkyvy počas sledovaného obdobia. V roku 2020 došlo k výraznému poklesu miest o 23,7 %. V roku 2021, podobne ako pri lôžkovej kapacite študentských domovov došlo k miernemu nárastu. Avšak následné roky 2022 a 2023 znovu zaznamenali pokles. Daný trend môže byť ovplyvnený dostupnosťou externých ubytovacích kapacít a zmluvami s externými poskytovateľmi ubytovania. Podiel zmluvných miest, sa pohyboval medzi 4,51 % (najnižší podiel zaznamenaný v roku 2023) a 6,13 % (najvyšší podiel zaznamenaný v roku 2019).

V roku 2023 sa viaceré univerzity vyjadrili k naplnenej kapacite svojich študentských domovov a potrebe ich rekonštrukcie.

Napríklad v internátoch Univerzity Komenského bola kapacita takmer plná, ale univerzita neplánuje kapacity zvyšovať, svoju pozornosť chce sústrediť na rekonštrukcie. *„Avšak bez štátnej dotácie nebude možné realizovať rekonštrukcie v potrebnom rozsahu. V takom prípade budeme nútení ubytovaciu kapacitu skôr obmedzovať pre nevyhovujúci technický stav budov,“* dodala hovorkyňa.

Kapacity má takmer naplnené aj UPJŠ v Košiciach. Vzhľadom na rastúci trend počtu študentov plánujú zvyšovať kapacity a rekonštruovať. *„Naším cieľom je postupne vytvoriť moderný univerzitný kampus. Preto budeme pokračovať v skvalitňovaní poskytovaného ubytovania pre našich študentov, zahŕňajúc ďalšie rekonštrukcie, renovácie a postupné zvyšovanie kapacity,“* povedala hovorkyňa.³

Situácia s kapacitami internátov a potrebou rekonštrukcií sa môže zmeniť vďaka iniciatíve rezortu školstva, ktoré v roku 2023 vyhlásilo výzvu na podávanie žiadostí o finančnú podporu projektov zameraných na rekonštrukciu a modernizáciu výskumných, vzdelávacích, ubytovacích a ďalších zariadení vysokých škôl. Celková výška dostupných prostriedkov je 53 miliónov eur. Hlavným cieľom ministerstva je podporiť rozvoj vysokých škôl rozsiahlou obnovou a modernizáciou ich infraštruktúry, čo zahŕňa aj zvýšenie energetickej efektívnosti budov. Tento program umožní vysokým školám zatraktívniť svoje budovy, internáty či školské areály a zároveň znížiť náklady na ich prevádzku. Zlepšenie infraštruktúry môže prispieť k lepšiemu prostrediu pre študentov a zamestnancov, čím sa zvýši celková kvalita vzdelávania.⁴

³ Informácie a vyjadrenia ďalších univerzít sú dostupné na: <https://spravy.rtv.slovakia.sk/2023/10/kapacity-viacerych-vysokoskolskych-internatov-su-takmer-plne/>

⁴ Do výzvy sa môžu prihlásiť verejné a štátne vysoké školy. Výzva je súčasťou komponentu 8 Plánu obnovy a odolnosti SR, ktorého cieľom je zvyšovanie kvality a výkonnosti vysokých škôl. Ďalšie

Tabuľka 2 *Prehľad vývoja počtu ubytovaných*

	Rok				
	2019	2020	2021	2022	2023
Študenti	39 300	32 966	33 159	36 837	37 289
Iné osoby	765	585	687	835	617
Spolu	40 065	33 551	33 846	37 672	37 906

Zdroj údajov: CVTI SR, vlastné spracovanie

V roku 2019 bolo na vysokoškolských internátoch ubytovaných 39 300 študentov, čo je najvyšší počet za sledované obdobie. Nasledujúci rok zaznamenal výrazný pokles – na 32 966 študentov – čo bol pokles približne o 16,1 %. Tento pokles bol pravdepodobne spôsobený dôsledkom pandémie Covid-19, ktorá ovplyvnila fyzickú prítomnosť študentov v internátoch. V roku 2021 sa situácia začala postupne stabilizovať a počet ubytovaných študentov mierne vzrástol o 0,6 %. V ďalších rokoch môžeme pozorovať pozvoľný nárast, čo môže naznačovať postupné zotavovanie sa a návrat do normálu.

Aj počet ubytovaných iných osôb, respektíve „neštudentov“, zaznamenal počas sledovaného obdobia kolísanie. V roku 2020, podobne ako u študentov došlo k poklesu, v tomto prípade o 20,3 % oproti roku 2019. V nasledujúcich rokoch došlo k postupnému nárastu a rok 2022 zaznamenal 835 osôb, t. j. najvyšší počet za sledované obdobie. V roku 2023 však došlo k opätovnému zníženiu, čo predstavovalo pokles o 26,1 % oproti predošlému roku.

Z dlhodobého hľadiska môžeme vidieť, že po počiatočnom poklese v roku 2020 sa počet ubytovaných osôb postupne zvyšoval, pričom najvýraznejšie zlepšenie nastalo v roku 2022. Rok 2023 priniesol stabilizáciu počtov s miernym nárastom, hoci stále nedosahuje úroveň ako v roku 2019.⁵

Tabuľka 3 *Prehľad vývoja počtu ubytovaných študentov podľa štátneho občianstva*

	Rok				
	2019	2020	2021	2022	2023
Študenti slovenského štátneho občianstva	34 216	28 217	27 319	29 066	29 000
Študenti iného štátneho občianstva	5 084	4 749	5 840	7 771	8 289
Spolu	39 300	32 966	33 159	36 837	37 289

Zdroj údajov: CVTI SR, vlastné spracovanie

informácie nájdete na: <https://www.minedu.sk/vyzva-c-4-komplexna-modernizacia-budov-a-internatov-verejnych-a-statnych-vysokych-skol/>

⁵ Dôvod rozdielu počtu ubytovaných osôb na začiatku a konci sledovaného obdobia, môže súvisieť s vývojom počtu študentov na vysokých školách, ktorý má dlhodobý klesajúci trend. Viac informácií o vývoji počtu študentov/absolventov nájdete na: www.cvtisr.sk

Počas sledovaného obdobia mal rok 2019 najvyšší počet ubytovaných študentov, konkrétne 39 300, čo tvorilo približne 87 % študentov slovenského štátneho občianstva a 13 % študentov iného štátneho občianstva. V nasledujúcich rokoch môžeme vidieť, že došlo k výraznému poklesu študentov slovenského štátneho občianstva. Dôsledkom mohla byť pandémia Covid-19, ktorá výrazne ovplyvnila mobilitu a možnosť bývania v internátoch najmä v rokoch 2020 až 2021. Pre riziko šírenia vírusu sa na začiatku pandémie jednotlivé vysoké školy rozhodli prerušiť prezenčnú výučbu a vedenie univerzít zatvorilo internáty pre slovenských študentov.⁶

V roku 2022 sa počet slovenských študentov zvýšil a výrazný nárast bol zaznamenaný aj pri zahraničných študentoch. V roku 2023 sa počet ubytovaných zahraničných študentov zvýšil na najvyššiu úroveň za sledované obdobie, čo prispelo k celkovému nárastu počtu ubytovaných študentov, hoci počet slovenských študentov zostal stabilný.

Počas sledovaného obdobia bol celkový počet ubytovaných študentov na vysokoškolských internátoch 37 289, čo z celkovej vzorky tvorilo približne 78 % slovenských študentov a 22 % zahraničných študentov. Výrazný nárast zahraničných študentov môže súvisieť aj s vojnovým konfliktom na Ukrajine, ktorý vypukol v roku 2022. Slovenské vysoké školstvo jasne odmietlo vojnové riešenie vzniknutej situácie a vyjadrilo podporu Ukrajine.⁷

Tabuľka 4 *Prehľad vývoja počtu ubytovaných podľa rodovej štruktúry*

Rok	Spolu	Z toho ženy	% PODIEL ŽIEN
2019	40 065	20 850	52,0
2020	33 551	13 396	39,9
2021	33 846	17 033	50,3
2022	37 672	19 424	51,5
2023	37 906	19 566	51,6

Zdroj údajov: CVTI SR, vlastné spracovanie

Podľa rodovej štruktúry, môžeme vidieť na základe údajov v *tabuľke 4*, že počet ubytovaných žien prešiel výraznými zmenami, s prudkým poklesom v roku 2020. V roku 2019 bol podiel žien na vysokoškolských internátoch približne 52 %. V ďalšom roku došlo k výraznému poklesu ubytovaných osôb (pravdepodobne vplyvom pandémie). Tento dramatický pokles nastal aj v počte žien a spôsobil, že v roku 2020 klesol ich podiel na 39,9 %. Rok 2021 priniesol mierne zvýšenie celkového počtu osôb, ale z rodového hľadiska išlo o výrazné zvýšenie ženskej populácie. Tento nárast počtu žien viedol k zvýšeniu ich podielu, ktorý sa vrátil na úroveň 51,5 %. V ďalších

⁶ Výnimkou boli zahraniční študenti, ktorí mohli zväziť, či ostanú v internátoch alebo odcestujú domov. Dostupné informácie na: Blog N: Školstvo v čase koronavírusu — Denník N (dennikn.sk)

⁷ Viaceré vysoké školy začali ponúkať finančnú podporu ukrajinským študentom ohrozeným vojnovým konfliktom vo forme sociálnych, či mimoriadnych štipendií. Jej cieľom bolo uľahčiť im situáciu odpustením poplatku za ubytovanie v internátoch, či znížiť členské poplatky za používanie služieb v internátoch. Dostupné informácie na: Školstvo pomáha Ukrajine – Tipy a rady – VysokeSkoly.sk

rokoch pokračoval mierny trend rastu a podiel žien sa v roku 2023 opäť stabilizoval na približne 51,6 % z celkovej populácie.

Tabuľka 5 *Štruktúra izieb*

	Rok				
	2019	2020	2021	2022	2023
Jednolôžkové	1 234	1 221	1 249	1 269	1 258
Dvojlôžkové	11 133	11 104	11 224	11 588	11 730
Trojlôžkové	7 448	7 428	7 404	6 960	6 793
Štvorlôžkové	96	93	93	93	89
Päť- a viaclôžkové	6	6	6	6	5

Zdroj údajov: CVTI SR, vlastné spracovanie

Údaje v *tabuľke 5* ukazujú, že dispozícia izieb vo vysokoškolských internátoch bola počas sledovaného obdobia s niekoľkými výnimkami relatívne stabilná:

Jednolôžkové izby

zaznamenali mierne kolísanie počas sledovaného obdobia, s miernym poklesom v roku 2020 a následným nárastom v ďalších rokoch.

Dvojlôžkové izby

predstavujú najpočetnejšiu kategóriu izieb. Počet týchto izieb bol relatívne stabilný s postupným nárastom každý rok. Tento trend môže naznačovať, že internáty preferovali pridávanie alebo udržiavanie dvojlôžkových izieb, ktoré poskytujú optimálnu kapacitu a pohodlie.

Trojlôžkové izby

mali klesajúci trend počas sledovaného obdobia, s výraznejším poklesom v rokoch 2022 a 2023.

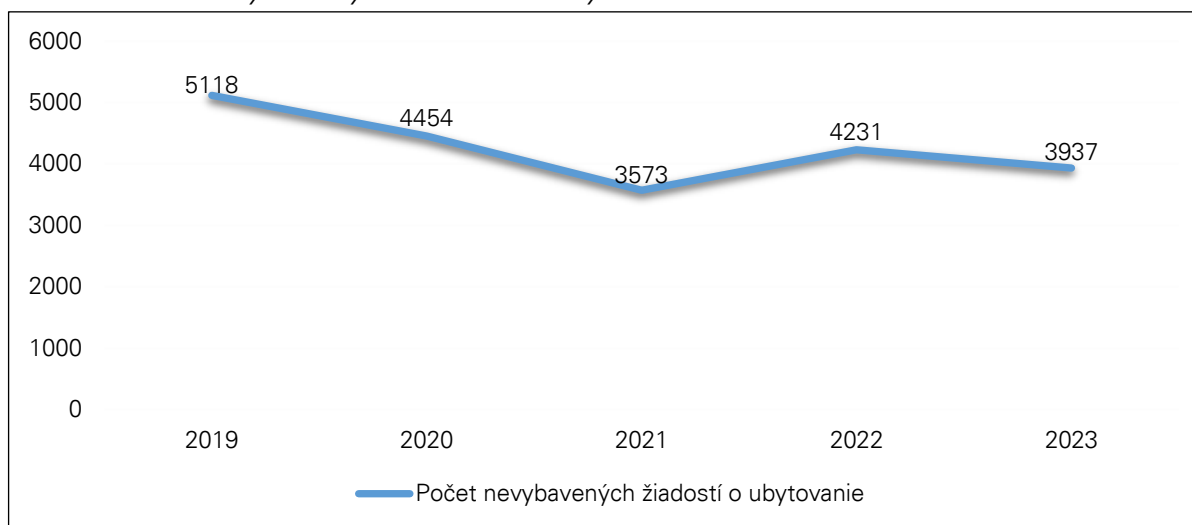
Štvorlôžkové izby

Ich počet bol relatívne nízky a stabilný, s miernym poklesom v roku 2023.

Päť- a viaclôžkové izby

sú najmenej početné, ich počet bol počas sledovaného obdobia relatívne stabilný.

Počet nevybavených žiadostí o ubytovanie zaznamenal výkyvy počas sledovaného obdobia. Daný počet zahŕňa študentov denného štúdia, ktorí z kapacitných dôvodov neboli ubytovaní na vysokoškolskom internáte, ani v iných zmluvných zariadeniach, ktoré jednotlivé vysoké školy využívajú na zabezpečenie dodatočných ubytovacích kapacít.

Graf 1 Počet nevybavených žiadostí o ubytovanie

Zdroj údajov: CVTI SR, vlastné spracovanie

Graf 1 znázorňuje počet nevybavených žiadostí o ubytovanie počas sledovaného obdobia, zlepšovanie a dočasné zhoršovanie. V roku 2020 došlo k poklesu počtu nevybavených žiadostí o 13 % oproti roku 2019, čo naznačuje zlepšenie v spracovávaní žiadostí. V roku 2021 sa počet nevybavených žiadostí opäť znížil o 19,8 %, čo opäť naznačuje zlepšenie v efektivite vybavovania žiadostí. V roku 2022 došlo k nárastu počtu nevybavených žiadostí o 18,4 %. Tento nárast môže byť spôsobený buď dočasným problémom v procese spracovania žiadostí, alebo zvýšeným dopytom po ubytovaní, vzhľadom na to, že v roku 2022 došlo k nárastu počtu ubytovaných ľudí o 11,3 % (tabuľka 2). Rok 2023 však opäť ukázal zlepšenie, kedy sa počet nevybavených žiadostí znížil o 6,9 %.

Záver

Analýza internátneho ubytovania v rokoch 2019 až 2023 odhaľuje niekoľko kľúčových trendov a zmien. Ubytovacie kapacity prešli miernymi výkyvmi, v poklese v počtu lôžok na ubytovanie a výraznejším poklesom počtu zmluvných miest na ubytovanie. Celkový trend naznačuje mierne znižovanie lôžkovej kapacity študentských domovov a celkového počtu miest na ubytovanie na vysokoškolských internátoch. Počet ubytovaných študentov výrazne klesol v roku 2020, ale nasledujúce roky priniesli postupné zotavovanie. Rodová štruktúra ukazuje podobný trend, s poklesom počtu žien v roku 2020 a postupným nárastom. Zároveň došlo k zvýšeniu počtu zahraničných študentov.

V nasledujúcom období je potrebné pokračovať v úsilí o zlepšenie a modernizáciu ubytovacích kapacít, aby sa zabezpečilo kvalitné a udržateľné ubytovanie pre všetkých študentov, a zároveň prispieť k vytvoreniu optimálnych podmienok pre ich akademický a osobnostný rozvoj.

Literatúra

AKTUALITY. 2022. Školstvo pomáha Ukrajine. . [online] [cit. 2023-06-29]. Dostupné na: Školstvo pomáha Ukrajine - Tipy a rady - VysokeSkoly.sk

Metodické pokyny k vyplňaniu štatistických výkazov. Dostupné online na: www.cvtisr.sk

MINEDU. 2023. Vysoké školy môžu získať financie na rekonštrukciu modernizáciu budov a internátov. [online] [cit. 2023-06-28]. Dostupné na: VYSOKÉ ŠKOLY MÔŽU ZÍSKAŤ FINANCIIE NA REKONŠTRUKCIU A MODERNIZÁCIU BUDOV A INTERNÁTOV|Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (minedu.sk)

NOVÉ ŠKOLSTVO. 2020. Školstvo v čase korony. [online] [cit. 2023-06-29]. Dostupné na: Blog N: Školstvo v čase korony — Denník N (dennikn.sk)

PELOŠJAN, D. 2023. Analýza sociálno-ekonomických podmienok života študentov vysokých škôl na Slovensku Priebežná správa z výskumu EUROSTUDENT VIII (2021 – 2023) [online]. Dostupné na: EUROSTUDENT VIII (cvtisr.sk)

Štatistické ročenky školstva SR za roky 2019 až 2023. Dostupné online na www.cvtisr.sk

TASR. 2023. Kapacity viacerých vysokoškolských internátov sú takmer plné: Takýto stav je v Žiline, Košiciach či v Bratislave. [online] [cit. 2023-06-29]. Dostupné na: Kapacity vysokoškolských internátov sú takmer plné - Správy RTVS.

Mgr. Denisa Pažitková
CVTI SR, oddelenie vysokých škôl
denisa.pazitkova@cvtisr.sk

Validation of non-formal and informal learning in higher education in Europe

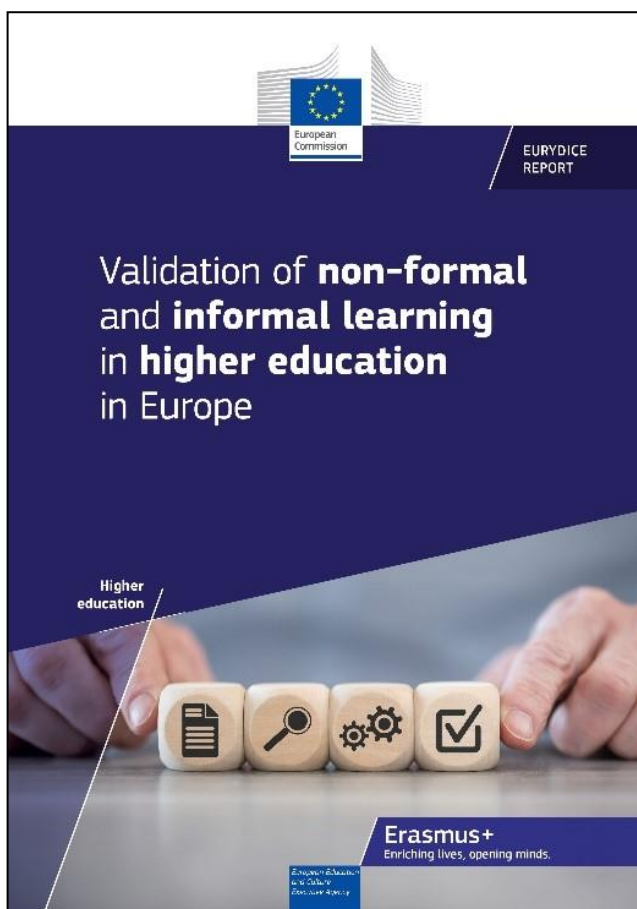
Vzdelávanie je základným pilierom rozvoja spoločnosti a prípravy mladých ľudí na budúce úlohy a povolanie. Okrem tradičného formálneho vzdelávania však existuje aj neformálne vzdelávanie a informálne učenie sa, ktoré zohrávajú rovnako dôležitú úlohu pri formovaní kompetencií, vedomostí a zručností mladých ľudí.

Začiatkom roku 2024 vydala Eurydice, európska sieť pre vzdelávanie, prostredníctvom Výkonnej agentúry pre vzdelávanie, audiovizíu a kultúru EÚ štúdiu

Validation of non-formal and informal learning in higher education in Europe

(Uznávanie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa
vo vysokoškolskom vzdelávaní v Európe)

v anglickom jazyku (<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications>).

Ľudia totiž získavajú znalosti a zručnosti rôznymi spôsobmi a jeden z najbežnejších je absolvovanie formálnych tradičných vzdelávacích programov v inštitúciách všeobecného alebo odborného vzdelávania.

Európska únia však ešte v roku 2012 vyzvala svoje členské štáty, aby najneskôr do roku 2018 zaviedli národné opatrenia na uznávanie aj neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Tieto opatrenia by mali umožniť jednotlivcom zhodnotiť ich vedomosti a zručnosti získané mimo formálneho vzdelávania a odbornej prípravy či už v práci, doma alebo v dobrovoľníckych činnostiach. Európska únia podporuje takéto opatrenia, ktorých cieľom je zhodnotenie rôznych typov vzdelávania a sú zamerané na zviditeľnenie a ocenenie zručností nadobudnutých prostredníctvom neformálneho vzdelávania alebo

informálneho učenia sa. Uznávanie celej škály znalostí a zručností môže mať na jednotlivca pri ich využívaní pozitívne dopady. Môže mu napríklad zvýšiť šance na trhu práce, otvárať nové pracovné príležitosti alebo motivovať ho k ďalšiemu vzdelávaniu. Uznávanie zvyšuje sociálnu inklúziu, zlepšuje postavenie nezamestnaných... Pri uznávaní rôznych typov učenia odkazujú riadiace dokumenty EÚ na tri hlavné pojmy: *formálne vzdelávanie*, *neformálne vzdelávanie* a *informálne učenie sa*.

Formálne vzdelávanie

prebieha v organizovanom a štruktúrovanom prostredí, ktoré je na to určené, čiže je to inštitucionálne vzdelávanie. Chápe sa ako príprava na povolanie v sústave škôl. Je to hierarchický systém, úspešným ukončením jedného stupňa môžete postúpiť na vyšší. Vedie k udeleniu kvalifikácie/dokladu vo forme vysvedčenia, akademického titulu, diplomu...

Neformálne vzdelávanie

prebieha mimo formálneho systému. Zvyčajne sa uskutočňuje plánovanými činnosťami, bežnými prípadmi je napr. odborná príprava na pracovisku, on-line vzdelávanie na pracovisku alebo rôzne kurzy. Cieľom je rozvoj zručností, postojov a životných skúseností. Poskytujú ho súkromné firmy, neziskové organizácie, ale aj zamestnávateľia.

Informálne učenie sa

je výsledkom každodenných činností, ktoré súvisia s prácou, rodinou a voľným časom, nie je organizované, ani vopred pripravené. Neprebíha zámerne, ale náhodne a prirodzene pri hre, športe, v spoločnosti, v knižnici, pri médiách (napr. digitálne zručnosti rozvíjané počas aktivít vo voľnom čase) a pod.

Všetky tri typy vzdelávania sa dopĺňajú. Uznávanie všetkých foriem je podporované nielen všeobecne, ale tiež vo vzťahu k rôznym oblastiam, predovšetkým k vzdelávaniu, trhu práce a tretiemu sektoru. A vysokoškolské vzdelávanie je pomerne špecifická oblasť s vymedzeným priestorom pre uznávanie a prax. Uznávanie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa zdôraznil už bolonský proces. V roku 2015 ministri školstva upresnili svoj zámer „*odstrániť prekážky, ktoré bránia uznávaniu predchádzajúceho vzdelania tak, aby sa zabezpečil prístup k vysokoškolským programom a zjednodušilo sa získanie kvalifikácie*“. Bolonský proces podporuje uznávanie všetkých foriem učenia ako prostriedok na:

- Zabezpečenie prístupu k vysokoškolskému vzdelávaniu pre tých, ktorí nespĺňajú tradičné kritériá.
- Zjednodušenie pri získavaní vysokoškolskej kvalifikácie pre tých, ktorí získali špecifické znalosti a zručnosti mimo formálnych vysokoškolských programov.

Referenčným rokom je akademický rok 2023/2024. Štúdia zahŕňa 37 vzdelávacích systémov štátov, ktoré sú súčasťou siete Eurydice. Skúma či a ako systémy

vysokoškolského vzdelávania v Európe uznávajú a potvrdzujú výsledky z neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. K informáciám pristupuje štúdia aj vzhľadom na ministerské komuniké, ktoré boli vydané v rámci bolonského procesu a to z dvoch hľadísk:

- prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu,
- podmienky prijatia pre uchádzačov.

Štúdia je rozdelená do štyroch krátkych kapitol. Za súhrnom sú zaradené použité zdroje, prílohy – každá kapitola má prílohu s údajmi z jednotlivých štátov.

Kapitola 1 Uznávanie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa ako alternatívna cesta pre prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu

Uznávanie neformálneho a informálneho učenia vo vysokoškolskom vzdelávaní sa v európskom priestore považuje za dôležité, pretože tak môžu uchádzači o štúdium, ktorí nespĺňajú tradičné kritériá, získať prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu. Je to uznanie, ktoré potencionálni netrاديční študenti získali napr. prostredníctvom rôznych činností, profesijných skúseností, dobrovoľníctvom... Preto sa o tomto procese uznávania diskutuje v súvislosti s alternatívnymi cestami prístupu k vysokoškolskému vzdelávaniu. Tieto alternatívne cesty však nespĺňajú tradičné stanovené vstupné požiadavky. Je to buď preto, že uchádzači absolvovali len takú stredoškolskú prípravu, ktorá neumožňuje prístup k vysokej škole, alebo predčasne ukončili štúdium. V súčasnosti sa však v politike presadzuje myšlienka, že žiadny talent by nemal byť zabudnutý, preto sa alternatívnym vzdelávacím cestám venuje mimoriadna pozornosť.

A je to preto, že práve v týchto programoch sú najviac zastúpení študenti s nižším socioekonomickým zázemím. Aby sa zvýšila rozmanitosť, rovnosť a začlenenie do vysokoškolského vzdelávania, je cieľom rozšíriť kritériá na prijatie tak, aby všetci, ktorí sú spôsobilí a chcú pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu, dostali takúto príležitosť, bez ohľadu na predchádzajúce formálne vzdelanie.

Táto kapitola je doplnená zaujímavou mapkou, ktorá znázorňuje, kde majú netrاديční študenti prístup k vysokoškolskému vzdelávaniu prvého stupňa. Je to len v 18 (z 37) vzdelávacích systémoch a predovšetkým v štátoch západnej a severnej Európy. Treba však poznamenať, že i v štátoch, kde je uznávanie neformálneho vzdelávania, môžu legislatíva alebo právne rámce uplatňovať isté obmedzenia. Niektoré vzdelávacie systémy úplne alebo do veľkej miery ponechávajú tieto právomoci vysokoškolským inštitúciám, aby si stanovili vlastné postupy uznávania.

Kapitola 2: Uznávanie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa ako cesta k splneniu podmienok prijatia na vysokoškolské štúdium

Predchádzajúca kapitola sa zaoberala uznávaním neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa ako prostriedku pre prístup k študijným programom vysokoškolského vzdelávania pre uchádzačov, ktorí nespĺňajú tradičné požiadavky na prijatie. Ďalším spôsobom využitia takéhoto uznávania je oslobodiť účastníkov

vzdelávania od niektorých požiadaviek, keď preukážu, že majú vedomosti a zručnosti, ktoré súvisia s konkrétnym vysokoškolským programom alebo kvalifikáciou. To potom môže umožniť redukovať povinnú účasť na formálnych vysokoškolských kurzoch, uľahčiť a urýchliť dokončenie štúdia.

Táto kapitola sa zaoberá aj právnou stránkou procesu uznávania. Zaoberá sa situáciami, kde vyhlášky, nariadenia alebo predpisy ústrednej úrovne výslovne prikazujú uznávanie, buď požadujú alebo umožňujú vysokoškolským inštitúciám poskytovať takéto príležitosti na uznanie. Ďalej skúma aj situácie, keď predpisy ústrednej úrovne presne nespomínajú uznávanie neformálneho vzdelávania, ale vytvárajú podmienky, ktoré vysokým školám umožňujú takéto postupy. Môžu napríklad stanoviť, že závisí od nich, aby si sami určili aký typ vzdelávacích aktivít sa môžu zobrať do úvahy. Vysokoškolské inštitúcie svoje podmienky potom zverejňujú vo svojich interných pokynoch alebo na svojich internetových stránkach.

Opäť treba poznamenať, že aj v tomto prípade je proces uznávania často spojený s istými obmedzeniami. Napríklad v Španielsku môžu byť pracovné a odborné zručnosti uznávané a prepočítané na kredity, ale nesmú byť vyššie ako 15 % z celkového počtu kreditov. Ak nie sú žiadne obmedzenia spomenuté v celoštátnej legislatíve, môže tak byť na nižších úrovniach rozhodovania. Príkladom môže byť Írsko, ktoré uvádza, že od zriaďovateľov vysokoškolských inštitúcií sa neočakáva, že budú udeľovať tituly na základe uznania neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Platí teda, že k výkladu o uznávaní je potrebné pristupovať opatrne a uznávanie takéhoto vzdelávania by sa nemalo zamieňať za (pomerné rozšírenú) možnosť získať vysokoškolský titul na základe uznania a potvrdenia neformálneho vzdelávania. Jedinou výnimkou je Francúzsko, tento štát neurčuje žiadne obmedzenia, Napríklad v roku 2022 získalo vysokoškolský diplom 1. stupňa približne 1000 uchádzačov.

Aj táto kapitola je doplnená mapkou, ktorá znázorňuje, že v 30 vzdelávacích systémoch je možné uznanie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa za účelom splnenia podmienok prijatia na vysokoškolské štúdium.

Kapitola 3: Výučbové aktivity, ktoré možno uznať

Neformálne vzdelávanie a informálne učenie sa sú všeobecné pojmy, zahŕňajú rôzne vzdelávacie aktivity.

Mapka v tejto kapitole znázorňuje vzdelávacie činnosti, ktoré môžu byť uznané. Sú veľmi rôznorodé. Jeden typ však v porovnaní s ostatnými je menej často uznávaný – vyplýva z každodenných činností súvisiacich s prácou a spojený s rodinnými alebo voľnočasovými aktivitami. Možno to interpretovať tak, že sa zdá, že systémy vysokoškolského vzdelávania sú celkom otvorené uznávaniu učenia sa prácou a rôznych (neformálnych) kurzov vzdelávania a odbornej prípravy, ale menej ochotné uznať, že vzdelávanie v rodine a/alebo vo voľnom čase by mohlo viesť k výsledkom vzdelávania relevantným pre vysokoškolské vzdelávanie.

Opäť sa spomína, že jednotlivé národné prístupy sú rôzne. V jednej skupine sú štáty, ktoré vo svojej legislatíve nešpecifikujú vzdelávacie aktivity, ktoré by sa mali zohľadniť a v druhej skupine sú štáty, ktoré stanovujú presné postupy.

Kapitola 4: Procesy zabezpečenia kvality

Je otázkou, či sa národné agentúry pre zabezpečenie kvality vysokoškolského vzdelávania v európskom priestore zaoberajú vykonávaním kontroly neformálneho vzdelávania a/alebo informálneho učenia sa vo svojich postupoch zabezpečovania kvality. Uvádza sa, že inštitúcie vysokoškolského vzdelávania musia mať zavedené vopred definované a zverejnené predpisy, ktoré pokrývajú všetky oblasti týkajúce sa prijímania, postupu, uznávania a certifikácie študentov. V tejto súvislosti sa v usmerneniach požadujú postupy zabezpečujúce spravodlivé hodnotenie kvalifikácií získaných v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, obdobia štúdia a predchádzajúceho vzdelávania, vrátane neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. To znamená, že agentúry na zabezpečenie kvality vo všeobecnosti neurčujú žiadny konkrétny prístup, ale skôr sa sústreďujú na zabezpečenie toho, aby sa uznávanie a hodnotenie neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa formulovalo v inštitucionálnych politikách a nariadeniach a aby sa opieralo o transparentné a spravodlivé pravidlá.

Záver

Táto štúdia skúmala, do akej miery systémy vysokoškolského vzdelávania v celej Európe poskytujú študentom príležitosti na overenie vedomostí a zručností získaných prostredníctvom neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Dôraz bol kladený na to, či môžu nahradiť tradičnú kvalifikáciu pre prijatie na vysokú školu a prispieť k splneniu požiadaviek potrebných pre vstup do vysokoškolského vzdelávania. Menej ako polovica vysokoškolských systémov poskytuje takéto príležitosti. Niekoľko systémov ponúka ďalšie alternatívne spôsoby, vrátane špeciálnych vstupných testov, skúšok alebo prípravných vysokoškolských programov.

Nariadenia však často stanovujú rôzne obmedzenia, to znamená, že napríklad niekde sa študenti musia zúčastniť aspoň niektorých formálnych kurzov. Údaje tiež naznačujú, že niektoré výučbové aktivity sú ľahšie overiteľné než iné. Ale jednoznačne je všeobecným cieľom, aby všetky systémy vysokoškolského vzdelávania mali presne definované pravidlá.

Poznámka na záver

Štúdia identifikuje rôzne prístupy k uznávaniu neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa – od žiadnych politik až po opatrenia, ktoré otvárajú pomerne rozsiahle možnosti. Okrem toho treba detailnejšie analyzovať metódy hodnotenia a skúmať pomerne nové témy, napr. tému mikrocertifikátov – ako sa premieta do politiky a praxe v celej Európe.

Mgr. Gabriela Aichová
CVTI SR

Novela zákona o vysokých školách

Národná rada Slovenskej republiky dňa 14. 6. 2024 prijala návrh na zmenu a doplnenie zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zákon nadobudne účinnosť ešte pred začiatkom nového akademického roka, od 1. septembra 2024.

Nové zmeny/doplnenia:

1. Prvá zmena bude vo formách a metódach štúdia, v § 60 odsek 3, ktorý je zameraný na externú formu štúdia. V súčasnej dobe daný odsek hovorí, že: *„Externá forma štúdia je organizovaná tak, že štúdium podľa odporúčaného študijného plánu zodpovedá v závislosti od študijného programu z hľadiska časovej náročnosti práci študenta v rozsahu 750 až 1 440 hodín za akademický rok vrátane samostatného štúdia a samostatnej tvorivej činnosti“.*

Od 1. septembra 2024 sa minimálny a maximálny rozsah hodín za akademický rok pre študentov externého štúdia navýši a rozdelí na dve časti, na základe toho o aký stupeň študijného programu pôjde. To znamená, že ak pôjde o študijné programy prvého stupňa, druhého stupňa alebo ich kombináciu (t. j. študijný program spájajúci prvý a druhý stupeň), externí študenti sa budú musieť držať odporúčaného študijného plánu v navýšenom rozsahu 1 500 až 1 800 hodín za akademický rok. Ak pôjde o študijný program tretieho stupňa, rozsah ostáva rovnaký ako doposiaľ – 750 až 1 440 hodín za akademický rok.

Celé znenie § 60 odsek 3:

„(3) Externá forma štúdia je organizovaná tak, že štúdium podľa odporúčaného študijného plánu zodpovedá v závislosti od študijného programu z hľadiska časovej náročnosti práci študenta v rozsahu

- a) 1 500 až 1 800 hodín za akademický rok vrátane samostatného štúdia a samostatnej tvorivej činnosti, ak ide o študijný program prvého stupňa, študijný program druhého stupňa alebo o študijný program spájajúci prvý a druhý stupeň,*
- b) 750 až 1 140 hodín za akademický rok vrátane samostatného štúdia a samostatnej tvorivej činnosti, ak ide o študijný program tretieho stupňa.“*

Ďalšie zmeny sú orientované na podporu a vytvorenie primeraných podmienok pre štúdium na vysokej škole pre tehotné študentky a študentky/študentov, ktorí sa trvale starajú o dieťa s prihliadaním na novovzniknuté potreby a nároky a to:

2. V § 92, ktorý je zameraný na školné a poplatky spojené so štúdiom na verejnej vysokej škole, dôjde k zmene v podobe úľavy povinnosti zaplatiť školné za prvý akademický rok prekročenia štandardnej dĺžky štúdia pre tehotenstvo alebo trvalú starostlivosť o dieťa.

Od 1. septembra 2024 v § 92, odsek 18 sa na konci pripojí veta a celé znenie zákona bude: *„Rektor môže školné a poplatky spojené so štúdiom znížiť, odpustiť alebo odložiť termíny ich splatnosti s prihliadnutím na študijné výsledky, sociálnu a zdravotnú situáciu študenta alebo na iné skutočnosti hodné osobitného zreteľa podľa zásad uvedených v štatúte vysokej školy. Rektor školné podľa odseku 6 odpustí vždy za prvý akademický rok prekročenia štandardnej dĺžky štúdia, ak povinnosť uhradiť školné vznikla z dôvodu tehotenstva alebo z dôvodu trvalej starostlivosti o dieťa mladšie ako tri roky.“*

3. Za § 99, ktorý je zameraný na podporu športových činností, kultúrnych činností a iných záujmových činností, sa od 1. septembra 2024 vkladá § 99a: *Podpora tehotných študentiek a študentov, ktorí sa trvale starajú o dieťa* a jeho znenie bude:

(1) *„Vysoká škola vytvára zodpovedajúce podmienky štúdia pre tehotné študentky a pre študentov, ktorí sa trvale starajú o dieťa mladšie ako tri roky, alebo o dieťa so zdravotným postihnutím mladšie ako päť rokov, bez znižovania požiadaviek na ich študijný výkon. Vysoká škola prihliada na potreby týchto študentov najmä pri tvorbe študijných plánov, povolení prerušenia štúdia a určovaní najdlhšieho celkového obdobia prerušenia štúdia.“*

(2) *Študentom, ktorý sa trvale stará o dieťa, je študent, ktorý sa osobne stará o vlastné nepnoleté dieťa vrátane triedavej osobnej starostlivosti, a študent, ktorý sa osobne stará o nepnoleté dieťa zverené do náhradnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu, odo dňa keď vysokej škole písomne preukáže, že sa trvale stará o dieťa, do dňa, keď sa prestal trvale starať o dieťa. Skončenie trvalej starostlivosti o dieťa je študent povinný písomne oznámiť vysokej škole bez zbytočného odkladu.“*

Mgr. Denisa Pažitková
CVTI SR, oddelenie vysokých škôl
denisa.pazitkova@cvtisr.sk

Pokyny pre autorov

ACADEMIA uvíta príspevky o ľubovoľnej oblasti vysokoškolského života, ktoré môžu zaujať značnú časť akademickej obce.

Vzhľadom na zvýšený záujem o časopis ACADEMIA zo strany študentov, ako aj širšej odbornej verejnosti, sme sa od roku 2013 rozhodli pre možnosť zverejňovať náš časopis aj v elektronickej (pdf) verzii na webových stránkach centra (www.cvtisr.sk), čím chceme zvýšiť jeho dostupnosť pre ďalších záujemcov. **Autor zaslaním príspevku udeľuje súhlas na zaradenie jeho príspevku do časopisu, vyhotovenie jeho rozmnoženín a jeho verejné rozširovanie v papierovej aj elektronickej forme.**

Autor článku zodpovedá za to, že rukopis, ani jeho súvislejšie pasáže, neboli nikde publikované a nie sú zaslané do redakcie iného časopisu. V prípade uverejnenia článku v časopise *Academia* nebude príspevok znovu publikovaný bez súhlasu vydavateľa.

Pri posielaní príspevkov prosíme dodržať nasledujúce pokyny:

- príspevky posielajte vo formáte .doc, .docx alebo .rtf bez zalamovania riadkov a strán. V prípade programu MS Word používajte implicitnú šablónu „normal“. Vybraný text môžete podľa potreby zvýrazniť (podčiarknuť, použiť kurzívu, tučné písmo). **Nepoužívajte** automatické formátovanie, špeciálne fonty, vlastné šablóny a pod.; grafickú úpravu jednotnú pre všetky príspevky urobí redakcia;
- tabuľky a schémy môžete zaradiť priamo do textu; grafy pošlite v samostatnom súbore vo formáte xls/.xlsx (do textu príspevku, na miesto, kde sa má vložiť graf, vložte odkaz);
- citované pramene treba uvádzať v zátvorke s uvedením priezviska autora/autorov a roku vydania knihy alebo článku;
- v odkazoch na literatúru uvádzajte pramene v abecednom poradí. Uveďte iba tie, na ktoré sa odvolávate v texte;
- k rukopisu pripojte abstrakt a kľúčové slová v slovenskom aj v anglickom jazyku;
- na konci príspevku uveďte svoje meno, adresu pracoviska a e-mailovú adresu;
- celkový rozsah príspevku by nemal prekročiť 20 000 znakov (s medzerami).

Príspevky posielajte na e-mailovú adresu: frantisek.blanar@cvtisr.sk.

Na otázky vám odpovieme a námety, pripomienky, návrhy a podobne prijímame na telefónnom čísle 02/692 95 426.